

ZAKONSKI ZASTUPNICI U PARNIČNOM POSTUPKU

Sažetak: Zastupnici stranaka su osobe koje u ime i za račun stranke preduzimaju radnje u parničnom postupku, koje neposredno djeluju prema zastupanoj stranci. Autorica u radu analizira pojam i vrste zastupnika u parničnim postupcima Bosne i Hercegovine: zakonski zastupnik, zastupnik po zakonu i punomoćnik, s posebnim osvrtom na ovlaštenja zakonskih zastupnika (roditelji koji imaju dužnost i pravo zastupati svoju maloljetnu djecu, staratelj koji zastupa osobe pod starateljstvom, stečajni upravnik i privremeni zastupnik *de lege lata* i *de lege ferenda*

Ključne riječi: zastupanje stranaka, roditelj, staratelj, stečajni upravnik, privremeni zastupnik

1. Pojam i vrste zastupanja u parničnom postupku

Zastupnici stranaka su osobe koje u ime i za račun stranke preduzimaju radnje u postupku. Radnje koje oni preduzmu i one koje se prema njima preduzimaju djeluju neposredno prema zastupanoj stranci, pod uvjetom da su ovlašteni na zastupanje i da djeluju u granicama svojih ovlaštenja. Zastupnik je ovlašten da preduzima sve parnične radnje koje po zakonu može da preduzima zastupana stranka. Pojedine parnične radnje (npr. radnje u postupku mirenja supružnika u brakorazvodnoj parnici) zastupnik ipak ne može preduzeti, a neke može preduzeti samo ako ima posebno ovlaštenje za njihovo preduzimanje (npr. podizanje tužbe za razvod braka). Pored stranke, i umješak može imati zastupnika koji će u njegovo ime i za njegov račun preduzimati parnične radnje u tuđoj parnici.

Pojam zastupnika obuhvaća tri kategorije zastupnika - zakonskoga zastupnika, zastupnika po zakonu (organa zastupnika ili statutarnog zastupnika) i punomoćnika. Ovlaštenje za zastupanje zasniva se na zakonu, statutu ili drugom opštem aktu, aktu nadležnog organa ili na izjavi volje zastupanog. Zastupnik ne može da bude osoba koja nije zakonom ovlaštena da pruža pravnu pomoć, koja neovlašteno pruža pomoć uz naknadu ili je pravosnažnom presudom osuđena za nadripisarstvo. Zastupnici moraju dokazati svoje svojstvo, i na taj način stavljaju do znanja trećim osobama da preduzimaju parnične radnje za zastupanog, sa istim dejstvom kao da ih je sam zastupani preduzeo, te da se prema zastupniku mogu preduzimati parnične radnje

sa dejstvom za zastupanog.¹ Sud i protivna stranka komuniciraju sa strankom u pravilu preko njenoga zastupnika. Zastupnik može biti samo osoba koja ima potpunu poslovnu i parničnu sposobnost. Radnje koje zastupnik preduzima ili propusti preduzeti u ime zastupane stranke su u odnosu na treće osobe, u stvari, radnje zastupane stranke i za njih odgovara zastupana stranka, a ne zastupnik. Svakako, ako zbog pogreške zastupnika zastupana stranka stekne obaveze prema suprotnoj stranci, ima pravo tražiti naknadu tih troškova od zastupnika.²

Zastupnik ne mora imati pravničko obrazovanje, osim kada je zakonom predviđeno da stranku može zastupati samo kvalificirani punomoćnik (advokat). Isti zastupnik ne može da zastupa i tužitelja i tuženog, kao suprotne stranke, niti može da zastupa osobe koje se nalaze u istoj stranačkoj ulozi (suparničari) ako su im interesi suprotni. U brakorazvodnoj parnici koju su pokrenula oba supružnika zajedničkim prijedlogom za sporazumni razvod braka, zakonom je predviđeno da supružnici ne mogu imati istog zastupnika, bez obzira što među njima ne postoji sukob interesa. U istoj parnici zastupnik ne može biti svjedok, vještak ili sudija. Sudija ne može obavljati sudsku dužnost ako je zastupnik stranke, odnosno odnos zastupništva je razlog za isključenje sudije zbog njegove moralne zainteresiranosti.³ Osim toga, srodstvo zastupnika sa sudijom, zapisničarem i vještakom može biti razlog za izuzeće tih osoba.

Zastupnik po zakonu je osoba koja kao tijelo pravne osobe preduzima radnje u postupku izvođeci svoje ovlaštenje za zastupanje iz zakona ili općega akta pravne osobe, najčešće statuta (organ zastupnik). Takav zastupnik može angažirati punomoćnika u određenom postupku. Pravne osobe nad kojima je otvoren stečajni postupak nemaju parnične sposobnosti - njih u postupku zastupa stečajni upravnik kao specifični zakonski zastupnik. Pravnoj osobi može biti postavljen privremeni zastupnik ako nije u stanju brinuti se sama o svojim pravima i interesima.⁴

Stranku koja nema parničnu sposobnost zastupa njezin zakonski zastupnik.⁵

1 Tako: STANKOVIĆ, G., *Građansko procesno pravo, prva sveska, parnično procesno pravo*, Niš, 2010, str. 181- 182.

2 DEMAJO, G. C., „Komentar na Nacrt zakona o parničnom postupku Federacije BiH“, rad objavljen u *Zborniku radova „Nova rješenja u Zakonu o parničnom postupku i Zakonu o ovršnom postupku Federacije BiH“*, Sarajevo, 1998, str. 20-21.

3 ČIZMIĆ, J., *Komentar Zakona o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine*, Privredna štampa, Sarajevo, 2009, str. 184.

4 „Srednju školu u parnici zastupa direktor, ako aktom o osnivanju nije predviđeno da je zastupa kantonalno pravobranilaštvo.“ VSFBiH, Pž-266/98. od 15. 12. 1998. Bilten sudske prakse VSFBiH, broj 1/1999, odluka broj 14.

5 Čl. 293. st. 1. Zakona o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine, „Službene novine Federacije BiH“, broj 53/03, 75/05, 19/06, 98/15 (dalje: ZPPFBiH). Osim ZPPFBiH, u Bosni i Hercegovini se primjenjuju i sljedeći zakoni o parničnom postupku: Zakon o parničnom postupku Republike Srpske, „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 58/03, 85/03, 74/05, 63/07, 119/09, 61/13 (dalje ZPPRS), Zakon o parničnom postupku Brčko Distrikta BiH, „Službene novine Brčko Distrikta BiH“, broj 8/09, 52/10, 27/14 (dalje ZPPBDBiH); i Zakon o parničnom postupku pred Sudom BiH („Službene novine BiH“, broj 36/04, 84/07, 58/13).

Zakonski zastupnik određuje se zakonom ili aktom nadležnog tijela vlasti donesenim na osnovu zakona (ZPPFBiH, čl. 293. st. 2).

Punomoćnik (dobrovoljni ili ugovorni zastupnik) zastupa poslovno i parnično sposobnu stranku, njenog zakonskog zastupnika ili zastupnika pravne sosbe na osnovu izjave volje zastupanog (punomoćje). Uredno zastupanje je procesna pretpostavka na koju sud pazi u toku prvostepenog postupka po službenoj dužnosti. Povreda pravila o zastupanju je bitna povreda odredaba parničnoga postupka na koju žalbeni i revizijski sud paze po službenoj dužnosti.

2. Općenito o zakonskom zastupanju u parničnom postupku

Zakonski zastupnik je osoba koja parnično nesposobnu stranku ili stranku koja iz drugih razloga nije u stanju brinuti se o svojim pravima i interesima, zastupa u parnici nezavisno o njezinoj volji, izvodeći svoje ovlaštenje za zastupanje iz zakona ili odluke nadležnoga organa.⁶ Zakonskog zastupnika ne određuje stranka. Kada zakonski zastupnik nije određen zakonom, postavljaju ga nadležni organi (organ starateljstva ili sud). Zakonskog zastupnika, u pravilu, postavlja organ starateljstva, a sud postavlja privremenog (zakonskog) zastupnika, besplatnog zakonskog zastupnika i zastupnika za prijem pismena. Zakonski zastupnici su: roditelji koji imaju dužnost i pravo zastupati svoju maloljetnu (poslovno i parnično nesposobnu) djecu; usvojitelji koji zastupaju usvojenike, zato što usvojenjem stječu pravo na roditeljsko staranje; staratelj koji zastupa osobe pod starateljstvom; stečajni upravnik; privremeni zastupnik, besplatni zakonski zastupnik i zastupnik za primanje pismena.⁷

Zakonski zastupnik preduzima radnje u postupku u ime i za račun zastupane stranke (neposredno zastupanje). Zakonski zastupnik može, u pravilu, biti samo fizička osoba. On mora biti stranački i parnično sposoban. Izuzetak od pravila ticao bi se mogućnosti da centar za socijalni rad, pokrene i vodi u ime i za račun djeteta, kao zakonski zastupnik, parnicu protiv staratelja za naknadu štete, alimentacijsku parnicu i alimentacijsko izvršenje, odnosno kada u ime djeteta predlaže mjere osiguranja radi izdržavanja. U tim će slučajevima u ime centra za socijalni rad u postupku pred sudom istupati osoba koju odredi ovlaštena osoba centra.⁸

3. Ovlaštenja zakonskih zastupnika

Zakonski zastupnik može u ime stranke, u pravilu, preduzimati sve radnje u postupku. Međutim, ako je za podnošenje ili povlačenje tužbe, za priznanje odnosno za odricanje od tužbenog zahtjeva, za zaključenje nagodbe ili za preduzimanje drugih

⁶ „Stranka u parničnom postupku nije pravilno zastupana ako je nakon sticanja poslovne sposobnosti zastupa roditelj bez punomoći“ VSBiH, Rev-279/86, od 26. 09. 1986., Bilten VSBiH 1/1987, str. 47;

⁷ STANKOVIĆ, *op. cit.*, str. 186.

⁸ DIKA, M., *Građansko parnično pravo – stranke, njihovi zastupnici i treći u parničnom postupku*, IV. knjiga, Zagreb, 2008., str. 189.

radnji u postupku u posebnim propisima određeno da zastupnik mora imati posebna ovlaštenja, on može te radnje preduzimati samo ako ima takva ovlaštenja (ZPPFBiH, čl. 294. st. 1).⁹ Osoba koja se pojavljuje kao zakonski zastupnik dužna je na zahtjev suda dokazati da je zakonski zastupnik (ZPPFBiH, čl. 294. st. 2). Ona će to svoje svojstvo dokazivati na različite načine u zavisnosti o tome iz čega ga izvodi - izravno iz zakona ili iz akta nadležnog tijela.

Kad je za preduzimanje određenih radnji u postupku potrebno posebno ovlaštenje, zakonski zastupnik dužan je dokazati da ima takvo ovlaštenje nadležnog organa (ZPPFBiH, čl. 294. st. 2). Osim toga, i sud bi bio ovlašten i dužan da po službenoj dužnosti, npr. traženjem potrebnih obavijesti od nadležnih organa, provjeri ima li osoba koja nastupa kao zakonski zastupnik to svojstvo i jesu li i u kom smislu njezina ovlaštenja ograničena, ima li potrebno ovlaštenje za preduzimanje određene radnje itd. U slučaju sumnje ima li neko svojstvo zakonskoga zastupnika odnosno ovlaštenje za preduzimanje određene radnje, trebalo bi uzeti da ga nema. „Teret dokazivanja” tih procesnopravno relevantnih činjenica bio bi na zakonskom zastupniku. Pitanja vezana uz utvrđivanje svojstva zakonskog zastupnika sud bi trebao rješavati kao prejudicijelna (arg. ZPPFBiH, čl. 12).¹⁰

3.1. Roditelji kao zakonski zastupnici

Roditelji imaju dužnost i pravo zastupati svoju maloljetnu djecu.¹¹ Maloljetnik

⁹ Posebni propisi iz kojih se može posredno izvesti zaključak o tome da za preduzimanje određenih radnji u određenim postupcima zakonski zastupnik treba imati posebno ovlaštenje su zapravo propisi porodičnog prava, koji utvrđuju slučajeve u kojima zakonski zastupnik može preduzimati određene radnje u upravljanju imovinom zastupanih osoba samo uz odobrenje nadležnog organa. Budući da prema navedenim odredbama porodičnog prava zakonski zastupnik mora imati posebno ovlaštenje samo za preduzimanje nekih radnji u vezi s upravljanjem imovinom zastupanih osoba, u nekim će mu parnicama za preduzimanje određenih radnji (podnošenje i povlačenje tužbe, disponiranje predmetom spora itd.) biti potrebno takvo ovlaštenje (u sporovima o otuđenju i opterećenju imovine zastupanika), a u drugima ne (sporovi u vezi s redovnim poslovanjem i upravljanjem imovinom zastupanika). „Roditelji kao zakoniti zastupnici maloljetnog djeteta moraju imati odobrenje organa starateljstva za priznanje tužbenog zahtjeva“ VSH, Gž-2064/69, od 9. 02. 1970. Zbirka sudskih odluka (dalje ZSO), knj. 15, sv. 3, 1970, str. 34. „Kada je u pitanju nagodba o naknadi štete koju roditelj u ime svog maloljetnog djeteta kao oštećenika želi zaključiti sa štetnikom, onda mu je potrebno odobrenje nadležnog organa starateljstva“ VSCG, Gž. 155/68. ZSO, knj. 15, sv. 2, 1970, str. 24. „Privremenom staratelju postavljenom upravo zato da zastupa stranku pred sudovima radi zaštite njezinih imovinskih interesa, nije potrebno posebno odobrenje za pokretanje imovinskopravne parnice.“ VSH, Rev-531/89. od 30. 8. 1989, Pregled sudske prakse (dalje PSP) 47/132.

¹⁰ Tako: ČIZMIĆ, *op. cit.*, str. 616.

¹¹ Član 137. st. 1. Porodičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine, „Službene novine Federacije BiH“, broj 35/05, 31/14 (dalje PZFBiH).

Prema sudskoj praksi: „Malodobni tuženici u ovom postupku pravilno su zastupani po svojoj majci, što proizlazi iz čl. 80. ZPP-a, jer stranku koja nema parničnu sposobnost zastupa njen zakonski zastupnik, a u smislu čl. 73. st. 1. ZBRO-a roditelji imaju pravo i dužnost zastupati svoju malodobnu djecu. Budući da u konkretnom slučaju interesi majke i djece nisu u koliziji, to ne dolazi u obzir primjena čl. 216. ZBPO-a (postavljanje posebnog staratelja), a ni čl. 302. istog zakona,

koji je navršio 14 godina može sam sklapati pravne poslove kojima stječe prava, ako zakonskim odredbama nije određeno drugačije, dok pravne poslove kojima raspolaže imovinom ili preuzima obaveze maloljetnik može sklapati samo uz saglasnost roditelja (PZFBiH, čl. 137. st. 2).¹² Dakle, roditelji ne zastupaju svu maloljetnu djecu, niti ih zastupaju pri sklapanju svih pravnih poslova. Dijete mlađe od 14 godina roditelji zastupaju skoro bez ikakvih ograničenja. U slučaju sklapanja pravnih poslova kojima dijete stječe prava, roditelji nemaju nikakva ovlaštenja ni obaveze (dijete ih samo sklapa), dok za sklapanje poslova kojima ono raspolaže imovinom ili preuzima obaveze, roditelji treba da daju saglasnost.¹³

Dijete starije od 14 godina, za koje sud tvrdi da je sposobno shvatiti značenje i pravne posljedice svojih radnji, može kao stranka ili učesnik u postupku samostalno preduzimati parnične radnje.¹⁴ Nemogućnost zastupanja djeteta od roditelja postoji i u slučaju sklapanja pravnih poslova koji se tiču ličnosti maloljetnika: sklapanje braka (PZFBiH, čl. 15), podnošenje zahtjeva za izdavanje dozvole za sklapanje braka (PZFBiH, čl. 341. st. 1), davanje pristanka na priznanje materinstva i očinstva (PZFBiH, čl. 60. st. 2. i čl. 63. st. 1), izjava o priznanju materinstva i očinstva (PZFBiH, čl. 57), te davanje pristanka za usvojenje (PZFBiH, čl. 103. st. 2) i za promjenu prezimena usvojenika (PZFBiH, čl. 118. st. 3). U ovim slučajevima maloljetnik određenog uzrasta (stariji od 16, 14, odnosno 10 godina) mora lično učestvovati, tako da istupanje roditelja u ime djeteta ne proizvodi nikakvo pravno dejstvo. Roditelji, također, ne mogu zastupati dijete pri zaključenju pravnih poslova između djeteta i roditelja u sporu koji se vodi između djeteta i roditelja, kao i u drugim slučajevima kada su njihovi interesi u suprotnosti,¹⁵ te u slučaju kada maloljetna djeca koju zastupa isti roditelj treba da zaključe pravni posao u kojem su im interesi

jer je odobrenje nadležnog tijela starateljstva potrebno kod sklapanja pravnih poslova za otuđenje ili opterećenje imovine malodobnika, ali ne i za vođenje spora u imovinskim stvarima protiv malodobnika. Budući da tuženici u ovom postupku nisu uspjeli dokazati da su svojim sredstvima kupili spornu nekretninu, a ni da je riječ o darovanju, pravilno je primijenjeno materijalno pravo od strane nižih sudova u dijelu kojim je prihvaćen tužbeni zahtjev i naloženo tuženicama da tužitelju izdaju tabularnu ispravu za upis prava vlasništva u zemljišnim knjigama“ (VSRH, Rev-3410/1993 od 27.4.1995.). Prema: CRNIĆ, I: „Parnična sposobnost, zakonski i privremeni zastupnik“, *Informator*, Zagreb, broj 4681/1999, str. 17; „Roditeljima nije potrebno odobrenje nadležnog organa starateljstva za vođenje spora u kojem je njihovo maloljetno dijete tuženo.“ VSH, Rev-3410/93. od 27. 4. 1995. Izbor odluka (dalje IO), broj 1/1996-69.

12 Navedenu odredbu ne sadrži Porodični zakon Republike Srpske („Službene novine Republike Srpske, broj:54/02, 41/08, 63/14, dalje PZRS), dok čl. 120. st. 2. Porodičnog zakona Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine („Službene novine Brčko Distrikta BiH, broj 23/2007, dalje PZBDBiH) propisuje da maloljetnik koji je navršio 16 godina života može sam sklapati pravne poslove kojima stječe prava, ako zakonske odredbe ne određuju drugačije, a pravne poslove kojima raspolaže imovinom ili preuzima obaveze maloljetnik može sklapati samo uz saglasnost roditelja.

13 Vidi: BUBIĆ, S. - TRALJIĆ, N., *Roditeljsko i starateljsko pravo*, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2007, str. 154.

14 *Ibidem*, str. 154.

15 U ovom slučaju organ starateljstva djetetu imenuje posebnog staraoca (PZFBiH, čl. 198. st. 3).

u suprotnosti ili kada između njih treba da se vodi postupak.¹⁶ Maloljetnik koji radom ostvaruje prihode može raspolagati ostvarenim osobnim dohotkom, s tim da je dužan doprinositi za svoje izdržavanje, odgoj i obrazovanje (PZFBiH, čl. 137. st. 3).¹⁷ Ako maloljetnom djetetu treba nešto uručiti ili saopćiti, to se može punovažno učiniti jednom ili drugom roditelju, a ako roditelji ne žive zajedno, onda onom roditelju s kojim dijete živi (PZFBiH, čl. 137. st. 4).

Roditelji se, u pravilu, zajednički, sporazumno i ravnopravno staraju o djetetu (PZFBiH, čl. 141. st. 1). Iako su oba roditelja zakonski zastupnici svoje djece, to ne znači da oba roditelja treba da u parnici učestvuju istovremeno kao zastupnici. Naime, roditelji će se dogovoriti koji će od njih preduzimati parnične radnje u konkretnoj parnici, jer je zastupanje valjano kada parnične radnje preduzima i jedan od roditelja. Smatra se da je prisutni roditelj unaprijed dobio saglasnost odsutnog roditelja za pojavljivanje pred sudom i preduzimanje parničnih radnji. Međutim, moguće je da se odsutni roditelj ne složi sa radnjama koje je prisutni roditelj preduzeo na ročištu. U tom slučaju, ako je to moguće s obzirom na stanje parnice, on će, naknadnim preduzimanjem parnične radnje, moći da otkloni dejstvo već preduzete radnje. Tako, npr. ako je jedan roditelj propustio da preduzme neku parničnu radnju, drugi roditelj će moći da preduzme naknadno tu radnju samo ako već nisu nastupile posljedice propuštanja. U slučaju da postoji nesaglasnost roditelja kao zakonskih zastupnika, sud će se obratiti organu starateljstva.¹⁸

O djetetu se stara samo jedan roditelj ako je drugi roditelj umro, proglašen umrlim, spriječen da se stara, nepoznatog boravišta,¹⁹ ako mu je oduzeto roditeljsko staranje ili mu je oduzeta ili ograničena poslovna sposobnost (PZFBiH, čl. 141. st. 2).²⁰ U slučaju spora između roditelja o ostvarivanju roditeljskog staranja, odluku donosi sud u vanparničnom postupku na prijedlog roditelja, djeteta koje je sposobno shvatiti značenje i pravne posljedice svojih radnji ili organa starateljstva na čijem području dijete ima mjesto prebivališta (PZFBiH, čl. 141. st. 3). Suprotno navedenom, odredba čl. 124. st. 3. PZBDBiH propisuje da u slučaju spora između roditelja o ostvarivanju roditeljskog staranja odluku donosi Organ starateljstva na čijem području dijete ima prebivalište.

Prema odredbi čl. 142. st. 1. PZFBiH ako roditelji ne žive u porodičnoj zajednici, roditeljsko staranje ostvaruje roditelj sa kojim dijete živi. U slučaju kada je drugi roditelj spriječen da se stara o djetetu, ili je nepoznatog boravišta,

16 BUBIĆ, S. - TRALJIĆ, N., *op. cit.*, str. 155 - 156.

17 Prema čl. 84. st. 3. PZRS maloljetnik sa navršених 15 godina života koji radom ostvaruje prihode, može raspolagati ostvarenim osobnim dohotkom i zaradom, pri čemu je dužan da doprinosi za svoje izdržavanje, vaspitaje i obrazovanje.

18 Tako: STANKOVIĆ, *op. cit.*, str. 186.

19 Prema odredbi čl. 124. st. 2. PZBDBiH nepoznato boravište je određeno u periodu od najmanje šest mjeseci.

20 Odredba čl. 86. st. 3. PZRS propisuje da u slučaju razvoda braka i poništenja braka, roditeljsko pravo vrši onaj roditelj kome je dijete povjereno na zaštitu i vaspitanje.

ili ne izvršava obavezu izdržavanja, ili je nedostupan, roditelj sa kojim dijete živi samostalno odlučuje o zaštiti osobnih, imovinskih i drugih interesa djeteta, i nije mu potrebna saglasnost drugog roditelja. Odluku o tome sa kojim roditeljem će dijete živjeti donosi sud (PZFBiH, čl. 142. st. 2). U odluci iz st. 2. čl. 142. PZFBiH sud će odlučiti, osim ako je to u suprotnosti s interesom djeteta, da roditelj sa kojim dijete ne živi obavlja pojedine dužnosti, a naročito da se stara o zdravlju djeteta i o njegovom školovanju, da ga zastupa u nekim poslovima ili da učestvuje u donošenju svih važnijih odluka o podizanju djeteta, te da upravlja njegovom imovinom (PZFBiH, čl. 142. st. 3). Roditelj sa kojim dijete ne živi i koji ne obavlja dužnosti predviđene st. 3. čl. 142. PZFBiH, ima pravo da bude informiran o važnim stvarima od drugog roditelja koje se tiču života djeteta, a ako se ne slaže sa nekim postupkom ili mjerom drugog roditelja može se obratiti sudu koji će u vanparničnom postupku odlučiti o prigovoru (PZFBiH, čl. 142. st. 4). Prema čl. 86. st. 4. PZRS, odnosno čl. 125. st. 2. PZBDBiH ako se roditelj koji ne vrši roditeljsko pravo ne složi s nekim postupkom ili mjerom roditelja koji to pravo vrši, može obavijestiti organ starateljstva koji će o tome odlučiti.

Ako su oba roditelja nesposobna ili spriječena da se staraju o djetetu, sud će odlučiti o smještaju djeteta kod druge osobe ili u ustanovu (PZFBiH, čl. 142. st. 5).²¹ U tom slučaju, sud odlučuje o odgovornostima, pojedinim dužnostima i pravima svakog roditelja prema djetetu (PZFBiH, čl. 142. st. 6).

U slučaju smrti roditelja sa kojim je dijete živjelo, te smrti roditelja koji se sam starao o djetetu, ili je čuvanje i odgoj djeteta povjerio drugoj osobi, sud će po tužbi drugog roditelja ili organa starateljstva odlučiti o daljnjem staranju o djetetu (PZFBiH, čl. 144. st. 1), odnosno prema 127. st. 1. PZBDBiH, u ovom slučaju, o daljem staranju o djetetu odlučit će Organ starateljstva. Prema odredbi 144. st. 2. PZFBiH ako se dijete bez pravnog osnova nalazi kod druge osobe koja spriječava roditelja da ostvaruje roditeljsko staranje, sud će, po tužbi roditelja ili organa starateljstva, odlučiti o daljnjem staranju o djetetu.²² Organ starateljstva može u svako doba zahtijevati od roditelja polaganje računa o upravljanju imovinom djeteta i o prihodima ostvarenim za potrebe djeteta (PZFBiH, čl. 155. st. 1). U cilju zaštite imovinskih interesa djeteta, organ starateljstva može odlučiti da roditelji u pogledu upravljanja imovinom djeteta imaju položaj staratelja (PZFBiH, čl. 155. st.

²¹ Prema čl. 87. PZRS roditelji mogu povjeriti dijete na zaštitu i vaspitanje trećim osobama, ako to zahtijevaju interesi djeteta, uz prethodno odobrenje organa starateljstva. Ako roditelji, odnosno roditelj koji sam vrši roditeljsko pravo, odlazi na privremeni rad u inostranstvo i sa sobom ne vodi djecu, djeca će se povjeriti na zaštitu i vaspitanje drugoj osobi ili odgovarajućoj ustanovi, ako je organ starateljstva ovo povjeravanje prethodno odobrio. Dijete se ne može dati na zaštitu, vaspitanje i obrazovanje osobi koja ne može biti staratelj.

²² Odredba čl. 91. PZRS određuje da u slučaju smrti roditelja kome je dijete odlukom suda ili organa starateljstva povjereno na zaštitu i vaspitanje, kao i smrti roditelja koji je sam vršio roditeljsko pravo ili je zaštitu i vaspitanje djeteta povjerio drugoj osobi, preživjeli roditelj ima pravo da traži da mu osoba kod koje se dijete nalazi preda dijete na zaštitu i vaspitanje. U slučaju spora o predaji djeteta i osobe kod koje se dijete nalazi, sud će na osnovu prijedloga i mišljenja organa starateljstva odlučiti da li će dijete povjeriti na zaštitu i vaspitanje roditelju, nekoj drugoj osobi ili odgovarajućoj ustanovi.

2), te da sud u vanparničnom postupku odredi mjere osiguranja na imovini roditelja (PZFBiH, čl. 155. st. 3).

Odlukom suda u vanparničnom postupku roditelji mogu ostvariti roditeljsko staranje i nakon punoljetstva djeteta kojem je oduzeta ili ograničena poslovna sposobnost, ukoliko su roditelji sposobni i pristanu na to (PZFBiH, čl. 158. st. 1). Ukoliko roditelji više nisu u stanju starati se o djetetu, sud će u vanparničnom postupku odlučiti o prestanku roditeljskog staranja i o stavljanju djeteta pod starateljstvo (PZFBiH, čl. 158. st. 2). Na roditelje koji ostvaruju roditeljsko staranje nakon punoljetstva djeteta primjenjuju se odredbe PZFBiH o odgovornostima, dužnostima i pravima roditelja, odnosno pravima i dužnostima djeteta (PZFBiH, čl. 159. st. 1).²³

3.2. Staratelj kao zakonski zastupnici

Prema čl. 160. st. 1. PZFBiH starateljstvo je oblik zaštite maloljetnih osoba bez roditeljskog staranja i punoljetnih osoba koje nisu sposobne, ili koje nisu u mogućnosti starati se o sebi, svojim pravima, interesima i obavezama. Osobe pod starateljstvom su štićenici (PZFBiH, čl. 160. st. 2).

Organ starateljstva poslove starateljstva vrši putem imenovanog staratelja ili neposredno preko stručne osobe, te preduzima potrebne mjere da se na najbolji način ostvari svrha starateljstva (PZFBiH, čl. 163. i čl. 164. st. 1). Za staratelja se imenuje osoba koja ima osobna svojstva i sposobnost za vršenje dužnosti staratelja, pod uvjetom da prije toga pristane da bude staratelj. Pri imenovanju staratelja organ starateljstva uzet će u obzir i mišljenje štićenika, ako je sposoban shvatiti o čemu se radi, kao i mišljenje bliskih srodnika štićenika (PZFBiH, čl. 165. st. 2 i 3). Odredba čl. 179. st. 4. PZRS propisuje da će izuzetno, kada organ starateljstva ocijeniti da je to neophodno, za staratelja biti postavljen u pravilu najbliži krvni srodnik u pravoj liniji ili pobočnoj liniji, koji inače ispunjava i sve druge potrebne uvjete za vršenje dužnosti staratelja.

Organ starateljstva dužnost staratelja vrši neposredno ako to zahtjeva interes štićenika i okolnosti slučaja. Za vršenje dužnosti staratelja imenuje se osoba zaposlena u organu starateljstva, s tim da se ista osoba može imenovati za staratelja više štićenika, ako to nije u suprotnosti sa njihovim interesima (PZFBiH, čl. 165. st. 4 i čl. 166).

U rješenju o imenovanju staratelja organ starateljstva određuje njegove dužnosti i prava. Ako je to u interesu štićenika, organ starateljstva može rješenjem ograničiti ovlaštenja staratelja i odlučiti da pojedine poslove staratelja vrši

²³ Odredba čl. 104. PZRS predviđa da sud može u vanparničnom postupku po zahtjevu roditelja, usvojioca ili organa starateljstva odlučiti da se roditeljsko pravo produži i nakon punoljetstva djeteta, ako dijete zbog tjelesnog ili duševnog nedostatka nije sposobno da se samo stara o sebi i o svojim pravima i interesima. Kad prestanu razlozi zbog kojih je roditeljsko pravo bilo produženo, sud će na zahtjev roditelja, usvojioca ili organa starateljstva odlučiti o prestanku roditeljskog prava.

neposredno (PZFBiH, čl. 168. st. 1. i 2).

Prema odredbi čl. 169. PZFBiH staratelj ne može biti osoba: a) kojoj je oduzeto roditeljsko staranje, b) kojoj je oduzeta ili ograničena poslovna sposobnost, c) čiji su interesi u suprotnosti sa interesima štićenika, d) od koje se, s obzirom na njeno ranije i sadašnje vladanje, osobna svojstva i odnose sa štićenikom i njegovim roditeljima, ne može očekivati da će pravilno vršiti dužnost staratelja, e) sa kojom je štićenik sklopio ugovor o doživotnom izdržavanju.

O stavljanju pod starateljstvo i o prestanku starateljstva organ starateljstva obavještava nadležnog matičara u roku od 15 dana od dana pravosnažnosti rješenja. Ako osoba stavljena pod starateljstvo ima nekretninu, organ starateljstva obavještava zemljišnoknjižni ured mjesno nadležnog suda radi upisa starateljstva u zemljišnu knjigu (PZFBiH, čl. 170).

Staratelj je dužan savjesno se starati o osobnosti, pravima, obavezama i interesima štićenika ili upravljati njegovom imovinom, pri čemu je dužan uzeti u obzir mišljenje štićenika koji je sposoban shvatiti o čemu se radi (PZFBiH, čl. 171). Ako štićenik ima imovinu, organ starateljstva treba preduzeti mjere da se ta imovina popiše, procijeni i preda staratelju na upravljanje (PZFBiH, čl. 172. st. 1).

Štićenika zastupa staratelj. Organ starateljstva zastupa štićenika ako dužnost staratelja vrši neposredno ili ako je ograničio ovlaštenja staratelja i odlučio štićenika sam zastupati (PZFBiH, čl. 175). Staratelj samostalno, u ime i za račun štićenika, vrši poslove koji spadaju u redovno poslovanje i upravljanje imovinom. Pri preduzimanju svakog važnijeg posla staratelj će, kada je to moguće, cijeniti i mišljenje štićenika, ako je ovaj sposoban shvatiti o čemu se radi (PZFBiH, čl. 176). Staratelj može zaključiti pravni posao sa štićenikom samo ako organ starateljstva smatra da je to u interesu štićenika, te ako to prethodno odobri (PZFBiH, čl. 177. st. 1). Staratelj ne može, bez prethodnog odobrenja organa starateljstva, preduzimati poslove koji prelaze okvire redovnog poslovanja ili upravljanja štićenikovom imovinom (PZFBiH, čl. 178).²⁴ Staratelj može, uz prethodno odobrenje organa starateljstva, u pogledu raspolaganja i upravljanja imovinom i pravima štićenika, preduzimati sljedeće poslove: a) otuđiti ili opteretiti nekretninu štićenika; b) otuđiti iz imovine štićenika pokretne stvari veće i posebne osobne vrijednosti, ili raspolagati imovinskim pravima veće vrijednosti;²⁵ c) odreći se nasljedstva

24 „Staratelj, koji nije ovlašten da otuđi imovinu svog štićenika, nema ovlaštenja ni za priznanje tužbenog zahtjeva, pa se presuda donesena na osnovi priznanja u takvom slučaju ima smatrati protivnom odredbama Zakona o parničnom postupku“ VSBiH, Gzz-27/70 od 9. 12. 1970. ZSO, knj. 16, sv. 3, 1971., str. 145; Bilten VSBiH, broj 21-22/1971, str. 19.

25 Staratelj nepoznato odsutnog vlasnika nekretnina ne može u parnici protiv vlasnika (za utvrđivanje prava vlasništva) priznati tužbeni zahtjev odnosno takvo priznanje ne može služiti za donošenje presude na osnovu tog priznanja bez odobrenja starateljskog organa u smislu čl. 16. Zakona o skrbništvu. OS u Slavonskoj Požegi, Gž-196/71 od 26. 04. 1971. PSP, broj 1/1971, str. 16.

ili legata, ili odbiti poklon i d) preduzimati druge mjere određene odredbama porodičnog zakonodavstva. U postupku davanja odobrenja staratelju iz st. 1. čl. 179. PZFBiH organ starateljstva određuje namjenu pribavljenih sredstava i nadzire njihovu upotrebu (PZFBiH, čl. 179). Staratelj je dužan podnijeti organu starateljstva izvještaj o svom radu i o stanju šticeenikove imovine svake godine za prethodnu godinu, te kada to zatraži organ starateljstva (PZFBiH, čl. 180. st. 1). Osim toga, organ starateljstva dužan je povremeno, osobnim uvidom, kontrolirati kako staratelj izvršava obaveze prema šticeeniku (PZFBiH, čl. 180. st. 5).

Staratelj odgovara šticeeniku za štetu koju je skrivio u obavljanju dužnosti staratelja. Organ starateljstva utvrđuje iznos štete i poziva staratelja da u određenom roku štetu nadoknadi, a ukoliko to ne učini, organ starateljstva će neposredno nadoknaditi štetu šticeenika. U cilju nadoknade neisplaćenog iznosa, organ starateljstva može podnijeti tužbu nadležnom sudu protiv staratelja, ako je šteta učinjena namjerno ili iz krajnje nepažnje. Radi osiguranja prava šticeenika, koja su povrijeđena nepravilnim radom staratelja, organ starateljstva dužan je prema staratelju preduzeti i druge mjere predviđene odredbama porodičnog zakonodavstva (PZFBiH, čl. 182).

Ako staratelj umre ili samovoljno prestane vršiti svoju dužnost, ili ako nastanu okolnosti koje ga sprječavaju u izvršenju obaveza, organ starateljstva dužan je bez odlaganja preduzeti mjere za zaštitu interesa šticeenika do imenovanja novog staratelja (PZFBiH, čl. 183). Organ starateljstva razriješit će staratelja dužnosti ako utvrdi da je u izvršenju obaveza nemaran, da zloupotrebljava svoja ovlaštenja, da ugrožava interese šticeenika ili ako ocjeni da bi za šticeenika bilo korisnije da mu se imenuje drugi staratelj. Pri razriješenju staratelja, organ starateljstva cijenit će mišljenje šticeenika koji je sposoban shvatiti o čemu se radi. Organ starateljstva razriješit će staratelja dužnosti ako on to zatraži, a najkasnije u roku od tri mjeseca od dana podnošenja zahtjeva. Organ starateljstva mora istovremeno preduzeti sve potrebne mjere za zaštitu interesa šticeenika. U slučaju razriješenja staratelja organ starateljstva dužan je bez odlaganja šticeeniku imenovati novog staratelja. Staratelj kome je prestala dužnost obavezan je podnijeti izvještaj i predati svu imovinu na upravljanje organu starateljstva (PZFBiH, čl. 184).

Prema čl. 186. PZFBiH pod starateljstvo stavit će se maloljetna osoba: a) čiji su roditelji umrli, nestali, nepoznati ili su nepoznatog boravišta duže od tri mjeseca, b) čijim roditeljima je oduzeto roditeljsko staranje, c) čiji roditelji nisu stekli poslovnu sposobnost ili im je ona oduzeta ili ograničena i d) čiji su roditelji odsutni, spriječeni ili nesposobni redovno starati se o svom dijjetetu, a nisu povjerali njegovo čuvanje i odgoj osobi za koju je organ starateljstva utvrdio da ispunjava uvjete za staratelja. Pored navedenih uvjeta, odredbe čl. 167. PZBDBiH i čl. 201. PZRS predviđaju još jedan uvjet po kojem se pod starateljstvo može staviti maloljetna osoba čiji su roditelji kroz duže vrijeme zanemarili čuvanje i odgoj djece.

Staratelj je ovlašten u ime i za račun štíćenika zaključivati pravne poslove, a za one pravne poslove koje staratelj, u smislu odredaba porodičnog zakonodavstva, ne može sam zaključivati potrebno je odobrenje organa starateljstva (PZFBiH, čl. 188. st. 1). Maloljetni štíćenik koji je navršio 14 godina može sam zaključivati pravne poslove kojim stječe prava, a pravne poslove kojim raspolaže imovinom ili preuzima obaveze može sklapati samo uz odobrenje staratelja, ako zakonskim odredbama nije određeno drukčije (PZFBiH, čl. 188. st. 2).²⁶ Maloljetni štíćenik koji radom ostvaruje prihode može raspolagati ostvarenim osobnim dohotkom i zaradom, a pri tom je dužan doprinositi za svoje izdržavanje, odgoj i obrazovanje (PZFBiH, čl. 188. st. 3).²⁷ Prema čl. 190. PZFBiH starateljstvo nad maloljetnim štíćenikom prestaje stjecanjem poslovne sposobnosti, usvojenjem ili prestankom razloga iz člana 186. PZFBiH.

Organ starateljstva je obavezan imenovati staratelja i punoljetnoj osobi kojoj je pravosnažnom odlukom suda oduzeta ili ograničena poslovna sposobnost (PZFBiH, čl. 192. st. 3).²⁸

Staratelj osobe kojoj je oduzeta poslovna sposobnost u dužnostima i pravima izjednačen je sa starateljem maloljetne osobe koja nije navršila 14 godina života (PZFBiH, čl. 194. st. 1), odnosno 15 godina života po odredbi čl. 211. st. 1. PZRS. Staratelj osobe kojoj je ograničena poslovna sposobnost ima dužnost i prava staratelja maloljetne osobe koja je navršila 14 godina života, odnosno 15 godina života po odredbi čl. 211. st. 2. PZRS, ali organ starateljstva može, kad je to potrebno, odrediti poslove koje osoba sa ograničenom poslovnom sposobnošću može preduzimati samostalno (PZFBiH, čl. 194. st. 2). Štíćenik kojem je ograničena poslovna sposobnost može sam zaključivati pravne poslove kojim stječe prava, a pravne poslove kojim raspolaže imovinom ili preuzima obaveze može zaključivati samo uz saglasnost staratelja (PZFBiH, čl. 194. st. 3). Osoba kojoj je ograničena poslovna sposobnost može samostalno davati izjave koje se tiču osobnih stanja, osim ako odredbama porodičnog zakonodavstva ili odlukom organa starateljstva nije drukčije određeno (PZFBiH, čl. 194. st. 4).

Prema čl. 195. st. 1. PZFBiH sud kod koga je pokrenut postupak da se nekoj osobi oduzme ili ograniči poslovna sposobnost dužan je o tome odmah obavjestiti organ starateljstva koji će, ako je potrebno, toj osobi imenovati privremenog staratelja. U ovom slučaju primjenjuju se odredbe o starateljstvu nad maloljetnicima koji su navršili 14 godina (PZFBiH), odnosno 15 godina

²⁶ Navedenu odredbu ne sadrži PZRS.

²⁷ Prema čl. 203. st. 2. PZRS maloljetnik štíćenik koji je napunio 15 godina života može sam, bez odobrenja staraoca, zasnovati radni odnos i raspolagati osobnim dohotkom, pri čemu je dužan doprinositi za svoje izdržavanje, vaspitanje i obrazovanje.

²⁸ Sud će oduzeti poslovnu sposobnost punoljetnoj osobi koja zbog duševne bolesti, zaostalog duševnog razvoja ili prekomjernog uživanja alkohola ili opojnih droga, senilnosti ili drugih uzroka nije sposobna sama se brinuti o svojim pravima i interesima (PZFBiH, čl. 173. st. 1). Punoljetnoj osobi koja zbog prethodno navedenih razloga neposredno ugrožava svoja prava i interese ili prava i interese drugih osoba ograničava se poslovna sposobnost (PZFBiH, čl. 173. st. 2).

života (PZRS), ali organ starateljstva može, ako je potrebno, proširiti na njega odredbe o starateljstvu nad maloljetnicima koji nisu navršili 14 godina (PZFBiH), odnosno 15 života (PZRS). Dužnost privremenog staratelja prestaje kad se imenuje stalni staratelj ili kada sudska odluka kojom je utvrđeno da nema mjesta oduzimanju, odnosno ograničenju poslovne sposobnosti postane pravosnažna (PZFBiH, čl. 195. st. 3). Starateljstvo nad osobama kojima je oduzeta, odnosno ograničena poslovna sposobnost prestaje kada im se odlukom suda donesenom u vanparničnom postupku vrati poslovna sposobnost (PZFBiH, čl. 196. st. 1).

Prema odredbi čl. 197. st. 1. PZFBiH organ starateljstva imenovat će posebnog staratelja za pojedine poslove ili određenu vrstu poslova odsutnoj osobi čije je boravište nepoznato, a koja nema zastupnika, nepoznatom vlasniku imovine kada je potrebno da se neko o toj imovini stara, kao i u drugim slučajevima kada je potrebno radi zaštite prava i interesa određene osobe. Imenovati staratelja ovim osobama može i organ pred kojim se vodi postupak, koji je dužan o tome, bez odlaganja, obavjestiti nadležan organ starateljstva (PZFBiH, čl. 197. st. 2). Organ starateljstva ima prema staratelju imenovanom na prednji način sva ovlaštenja kao i prema staratelju koga je sam imenovao (PZFBiH, čl. 197. st. 3).

Prema odredbi čl. 198. st. 1. PZFBiH poseban staratelj imenovat će se djetetu u sljedećim postupcima: osporavanje materinstva i očinstva, oduzimanje roditelju prava da živi sa djetetom, oduzimanje roditeljskog staranja, vođenje spora i zaključenje pojedinih pravnih poslova između njega i njegovih roditelja, kao i u drugim slučajevima kada su njihovi interesi u suprotnosti i kada je to normirano odredbama porodičnog zakonodavstva. Poseban staratelj imenovat će se i djetetu nad kojim roditeljsko staranje ostvaruje samo jedan roditelj, ako su interesi djeteta i roditelja koji ne ostvaruje roditeljsko staranje u suprotnosti (PZFBiH, čl. 198. st. 2). Štićeniku će se imenovati poseban staratelj za vođenje spora i za zaključenje pravnih poslova između njega i staratelja, kao i drugim slučajevima, kada su njihovi interesi suprotstavljeni (PZFBiH, čl. 198. st. 3). Kada među maloljetnicima nad kojim ista osoba ostvaruje roditeljsko staranje, ili među štićenicima koji imaju istog staratelja treba voditi postupak, ili zaključiti pravni posao u kome su interesi maloljetnika, odnosno štićenika u suprotnosti, imenovat će se svakom od njih poseban staratelj za vođenje postupka, odnosno zaključenje posla (PZFBiH, čl. 198. st. 4).

Mjesna nadležnost organa starateljstva određuje se prema prebivalištu, a ako se ono ne može utvrditi, prema boravištu osobe koju treba staviti pod starateljstvo, odnosno kojoj treba imenovati posebnog staratelja. Prebivalište, odnosno boravište određuje se prema vremenu kada su se stekli uvjeti za stavljanje određene osobe pod starateljstvo (PZFBiH, čl. 202). Postupak za stavljanje pod starateljstvo, za imenovanje staratelja i prestanak starateljstva je hitan, a pokreće se i vodi po službenoj dužnosti (PZFBiH, čl. 205. st. 1. i 2). Prema čl. 209. st. 1. PZFBiH organ starateljstva postupa prema odredbama zakona kojima je uređen upravni postupak kada odlučuje o stavljanju neke osobe pod starateljstvo, kada

imenuje ili razriješava dužnosti staratelja, kada odlučuje o obimu ovlaštenja staratelja i o pravima i interesima štićenika. Kada to zahtijevaju interesi štićenika, organ starateljstva može mijenjati svoja ranije donesena rješenja, ako se time ne vrijeđaju prava trećih osoba (PZFBiH, čl. 209. st. 2). Prigovor na rad staratelja podnosi se organu starateljstva, a prigovor na rad organa starateljstva organu nadležnom u upravnim stvarima za drugostepeni postupak (PZFBiH, čl. 211. st. 1). Ako su prigovori osnovani, organ starateljstva preduzima zakonom predviđene mjere, a drugostepeni organ daje uputstva organu starateljstva kako će postupiti i određuje rok u kojem je dužan dostaviti obavještenje o preduzetim radnjama (PZFBiH, čl. 211. st. 2. i 3). Organ starateljstva dužan je voditi evidenciju o osobama stavljenim pod starateljstvo, o preduzetim mjerama starateljstva i o imovini štićenika (PZFBiH, čl. 212. st. 1).

Za stavljanje pod starateljstvo i prestanak starateljstva kao i za odnose između staratelja i osobe pod starateljstvom (štićenika) mjerodavno je pravo države čiji je državljanin osoba pod starateljstvom.²⁹ Privremene zaštitne mjere prema stranom državljaninu i prema osobi bez državljanstva koji se nalaze u Federaciji BiH određuju se po pravu Federacije BiH i traju dok nadležna država ne donese odluku i ne poduzme potrebne mjere (ZRSZ, čl. 17. st. 2). Organ Federacije BiH preduzet će neophodne privremene mjere radi zaštite ličnosti, prava i interesa stranog državljanina koji se nalazi ili ima imovinu u Federaciji, o čemu je dužan obavijestiti organ države čiji je državljanin ta osoba (ZRSZ, čl. 77. st. 1). Organ Federacije BiH dužan je donijeti odluku i preduzeti mjere u stvarima starateljstva stranog državljanina koji ima prebivalište u Federaciji ako zaštitu njegove ličnosti, prava i interesa nije osigurao organ države čiji je on državljanin (ZRSZ, čl. 77. st. 2).

3.3. Stečajni upravnik kao zakonski zastupnik

Prema čl. 51. Zakona o stečajnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine³⁰ prava stečajnog dužnika da upravlja i raspolaže imovinom koja pripada stečajnoj masi, kao i prava organa, prokuriste, zastupnika i punomoćnika stečajnog dužnika prelaze na stečajnog upravnika. Otvaranjem stečajnog postupka prekidaju se sudski postupci i postupci pred arbitražama ako se odnose na stečajnu masu, a prekid traje do zaključenja stečajnog postupka, ukoliko se pravni spor prije toga ne nastavi u skladu s odredbama ZoSPFBiH (ZoSPFBiH, čl. 55. st. 1). Pravne sporove o imovini koja pripada stečajnoj masi, u kojima je stečajni dužnik tužitelj i koji su u vrijeme otvaranja stečajnog postupka u toku, mogu nastaviti stečajni

29 Zakon o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima, „Službeni list SFRJ“, br. 43/082 I 72/82 – 1645, „Službeni list R BiH“, br. 2/92-5, 13/94-189 (dalje ZRSZ).

30 „Službene novine Federacije BiH“, broj: 29/03, 33/04, 47/06, 52/18 (dalje: ZoSPFBiH). U BiH u primjeni su i Zakon o stečajnom postupku Republike Srpske („Službene novine RS“, broj: 67/02, 77/02, 38/03, 96/03, 68/07, 12/10 i 16/10 – dalje ZoSPRS) i Zakon o stečaju, prinudnom poravnanju i likvidaciji u Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Brčko Distrikta“, broj 1/2002 – dalje ZoSPBDBiH).

upravnik i protivna stranka u sporu (ZoSPFBiH, čl. 55. st. 2). Pravne poslove koji teku u vrijeme otvaranja stečajnog postupka i u kojima je stečajni dužnik tuženi, može preuzeti stečajni upravnik i protivna stranka, ako se odnose na: izlučenja nekog predmeta iz stečajne mase, odvojenog namirenja ili dugova stečajne mase (ZoSPFBiH, čl. 55. st. 3). Pravne sporove koji se tiču stečajnih potraživanja povjerilac može nastaviti tek ako stečajni upravnik na ročištu za ispitivanje ta potraživanja ospori (ZoSPFBiH, čl. 55. st. 4).

Prema čl. 15. st. 4. tač. 1. i 2. ZoSPFBiH ako stečajni sudija postavi privremenog stečajnog upravnika može, prema vlastitoj procjeni, ili na zahtjev privremenog upravnika, narediti: da privremeni stečajni upravnik može preduzimati pravne radnje i pravne poslove potrebne za nastavak poslovanja u ime i za račun stečajnog dužnika, uz uvjet da nastavak takvih aktivnosti ne šteti dužniku niti potencijalnim stečajnim povjeriocima; te da pravne radnje stečajnog dužnika postaju pravno valjane samo uz prethodnu saglasnost privremenog stečajnog upravnika. Ako stečajni sudija naredi stečajnom dužniku opću zabranu raspolaganja, ovlaštenje upravljanja i raspolaganja imovinom stečajnog dužnika prelazi u potpunosti na privremenog stečajnog upravnika (ZoSPFBiH, čl. 15. st. 5).

Prema čl. 17. st. 1. ZoSPBDBiH stečajni upravnik ima prava i dužnosti uprave i vlasnika dužnika, u skladu s potrebama stečajnog postupka, ako zakonskim odredbama nije drugačije određeno. Stečajni upravnik obavlja poslove i vrši dužnost zastupnika dužnika, a ako je dužnik preduzetnik, stečajni upravnik zastupa dužnika i obavlja samo one poslove koji se odnose na imovinu koja je uključena u stečajnu masu (ZoSPBDBiH, čl. 17. st. 2. i 3).

3.4.Privremeni zastupnik

3.4.1. Općenito

Privremeni zastupnik (*curator ad litem, curator ad actum*) je zakonski zastupnik kojega stranci u postupku, ako su za to ispunjene zakonom propisane pretpostavke, postavlja sud, te koji stranku zastupa samo u postupku za koji je postavljen i čija ovlaštenja prestaju završetkom postupka, odnosno pod određenim pretpostavkama i prije toga.³¹ Privremeni zastupnik je fizička, poslovno i parnično sposobna osoba iz kategorije zakonskih zastupnika, kojeg izuzetno postavlja parnični sud samo provizorno i samo za određenu parnicu i to u toku postupka pred sudom prvog stepena.³²

31 Vidi: DIKA, M. – ČIZMIĆ, J., *Komentar Zakona o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine*, OSCE, Sarajevo, 2000, str. 170 (dalje: DIKA-ČIZMIĆ); ŠUMANNOVIĆ, M., „Privremeni zastupnik“, rad objavljen u: CRNIĆ, I. – DIKA, M. – GRBIN, I. – HRVATIN, B. – JELČIĆ, O. – SESSA, Đ. – ŠUMANNOVIĆ, M., *Novote u parničnom postupku*, Organizator, Zagreb, 2003, str. 138.

32 Usp. ŠUMANNOVIĆ, M., „Privremeni zastupnik“, *op. cit.*, str. 138.

Ako su za to ispunjene zakonske pretpostavke, sud je dužan postaviti privremenog zastupnika stranci po službenoj dužnosti,³³ ali ne bi trebalo biti zapreke da to uradi i na prijedlog stranke. Sud odlučuje na temelju prijedloga i zahtjeva stranaka, pa će i privremenog zastupnika postaviti stranci kada su za to ispunjeni zakonski uvjeti na prijedlog protivne stranke, na kojoj je i dužnost predujmljivanja troškova koji su za to potrebni.³⁴ Postavljanje privremenog zastupnika je posebna mjera u postupku koja je utemeljena na načelima ekonomičnosti i efikasnosti u postupku.³⁵

Parnični sud postavlja privremenog zastupnika rješenjem koje donosi prvostepeni sud. U pogledu mogućnosti ulaganja pravnog lijeka u praksi prvostepenih sudova i u pravnoj teoriji uočene su dileme o tome kakav karakter ima rješenje suda o postavljanju privremenog zastupnika. Prema jednim, protiv rješenja o postavljanju privremenog zastupnika, kao i protiv rješenja kojim se odbija prijedlog tužitelja za postavljanje ovog zastupnika, nije dopuštena žalba jer se radi o rješenjima koja se odnose na upravljanje postupkom,³⁶ odnosno jer se radi o otklanjanju procesne smetnje.³⁷ Naime, navedeno rješenje ima karakter rješenja o upravljanju postupkom, isto nema utjecaja na odluku o glavnoj stvari, ali omogućuje da se dođe u stadij odlučivanja o glavnoj stvari, te time predstavlja odluku suda kojom se otklanjaju procesne smetnje za postupanje po tužbi tužitelja, zbog čega žalba stranke protiv takve odluke nije dopuštena.³⁸ Postoji i drukčije mišljenje prema kojemu rješenje o postavljanju privremenog zastupnika nije rješenje o upravljanju postupkom, te je stoga sud za takvo rješenje vezan, pa kako u odredbama ZPPFBiH nije predviđeno da žalba protiv tog rješenja nije dopuštena, proizlazi da se protiv rješenja o postavljanju privremenog zastupnika može podnijeti posebna žalba. Štoviše, drži se da žalbu mogu podnijeti i stranke i postavljeni privremeni zastupnik (u svoje ime ili u ime stranke), a žalba bi bila moguća i protiv rješenja kojim se odbija prijedlog tužitelja za postavljanje privremenog zastupnika.³⁹ Protiv rješenja o postavljanju privremenog zastupnika dopuštena je žalba samog privremenog zastupnika s obzirom da isti zbog svoga statusa u određenoj parnici nema mogućnost pobijati pravilnost navedene odluke žalbom na odluku o glavnoj stvari.⁴⁰

33 Vidi: ZUGLIA, S. – TRIVA, S., *Komentar Zakona o parničnom postupku*, Zagreb, 1957., str. 195. (dalje ZUGLIA-TRIVA)

34 U tom smislu je odluka Višeg trgovinskog suda Srbije, Pž- br. 2050/06 od 9.12.2006. godine.

35 Tako: STANKOVIĆ, G., *Građansko procesno pravo, prva sveska, Parnično procesno pravo*, Niš, 2007., str. 196. (dalje: STANKOVIĆ 2007).

36 Tako: POZNIĆ, B., VRAŽALIĆ, M., BAČIĆ, F., *Zakon o parničnom postupku*, Beograd, 1957, str. 72.

37 Usp. STANKOVIĆ 2007, *op. cit.*, str. 196.

38 Rješenje Okružnog suda Banjaluka, broj: 011-0-Gž-07-002198 od 27. 02. 2008.

39 Tako: PRANČIĆ, V., „Privremeni zastupnik u parničnom postupku“, *Hrvatska pravna revija*, Zagreb, god. IV., broj 6/2004., str. 97.

40 Rješenje Okružnog suda Banjaluka broj: 720P00287609Gz od 26.02.2010. Podatak kod: BUNDALO, T.,

Iako bi se, teoretski gledano, za privremenog zastupnika mogla postaviti svaka parnično sposobna osoba, u praksi se za privremenog zastupnika najčešće postavlja advokat. Advokat je dužan prihvatiti funkciju privremenog zastupnika, osim ako bi postojali zakonom ili posebnim propisima određeni uvjeti za uskratu pravne pomoći. Što se tiče postavljanja drugih osoba za privremenog zastupnika, sud bi prije donošenja rješenja o postavljanju za privremenog zastupnika bio dužan pribaviti njihovu saglasnost.⁴¹ U uporednom pravu postoje rješenja prema kojima je izbor osobe privremenog zastupnika uređen na način da se on postavlja po redoslijedu s popisa advokata koji sudu dostavlja nadležna advokatska komora, a sud je dužan poštivati redoslijed s popisa kada postavlja privremenog zastupnika. Na taj je način omogućena kvalitetna zaštita interesa stranke kojoj se postavlja privremeni zastupnik, a usto se znatno ubrzava postupak oko postavljanja privremenog zastupnika jer se u sudu već nalazi popis advokata.⁴² Navedeni se popis objavljuju na internet stranici i oglasnoj ploči suda i nadležne advokatske komore.⁴³ Skloni smo predložiti da se u nekoj od budućih reformi našeg parničnog postupka propiše također da se privremeni zastupnik postavlja po redoslijedu s popisa advokata koji sudu dostavlja Advokatska komora, a sud bi bio dužan poštivati redoslijed s popisa kada postavlja privremenog zastupnika. Na taj bi se način zajamčilo i osiguralo da stranke zastupa kvalificirani (privremeni) zastupnik, osigurala bi se objektivnost i transparentnost kod određivanja i postavljanja privremenog zastupnika, kao i ravnomjerna opterećenost advokata koji bi obavljali funkciju privremenog zastupnika.⁴⁴

StrankeuparničnompostupkuinjihovizastupniciupraksiOkružnogsudaBanjaluka,http://www.google.hr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=10&ved=0CFkQFjAJ&url=http%3A%2F%2Fwww.rs.cest.gov.ba%2Findex.php%2Fseminari%2Fseminari-2010%2F67-812banja-luka-aktuelna-pitanja-iz-prakse-na-podruju-okrunog-suda-banja-luka%2F202-materijal-tbundalo%2Ffile&ei=48ubVMXDCcPfywO5u4HICw&usg=AFQjCNFR_OioF7wVkmnXoPG3t6hXE0swFA

41 Usp. PRANČIĆ, V., *op. cit.*, str. 96. Vidi odluku ŽS u Zagrebu, Gž- 4802/97. od 27.1.1998., Informator , pregled sudske prakse, 1998-8-16. „Ne može se postaviti za privremenog zastupnika osoba koja nije dala pristanak da bude postavljena za privremenog zastupnika i dok se ne ispituju i druge okolnosti tj. hoće li osoba koja se postavlja za privremenog zastupnika imati mogućnost da pravilno zastupa interese svoga štićenika“. VSSr., Gž- 3567/78., podatak kod JANKOVIĆ, *op. cit.*, str. 126; „I za postavljanje privremenog zakonskog zastupnika potreban je prethodan pristanak osobe koja se postavlja za privremenog zakonskog zastupnika, kao što je to potrebno i kod postavljanja staratelja u smislu čl. 8 st. 2. Osnovnog zakona o starateljstvu (Sl. list SFRJ 16/65)“ OS u Slavonskoj Požegi, Gž-649/74 od 6. 09. 1974. PSP, broj 6/1974, str. 40.

42 Vidi: STANKOVIĆ, *op. cit.*, str. 188.

43 „Ako se u toku postupka pred prvostepenim sudom pokaže da bi redovan postupak oko postavljanja zakonskog zastupnika tuženom trajao dugo, pa bi zbog toga mogle da nastanu štetne posledice za jednu ili obe stranke, sud će tuženom da postavi privremenog zastupnika po redosledu sa spiska advokata koji sudu dostavlja nadležna advokatska komora. Spisak se objavljuje na internet stranici i oglasnoj tabli nadležne advokatske komore i suda. Prilikom postavljanja privremenog zastupnika, sud je dužan da poštuje redosled sa spiska“. Zakon o parničnom postupku republike Srbije, ("Sl. glasnik RS", br. 72/2011, 49/2013 - odluka US, 74/2013 - odluka US i 55/2014.), čl. 81. st. 1.

44 Tako: ČIZMIĆ, J., „Privremeni zastupnik u parničnom postupku“, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci”(1991), v. 36, br. 1/2015., str. 598.

Privremeni zastupnici razlikuju se od zakonskih zastupnika koji se postavljaju na temelju zakona ili odlukom organa starateljstva, a ne odlukom suda kao privremeni zastupnik. Od zakonskog zastupnika razlikuje se i po tome što njegova funkcija nije stalna i što su njegova ovlaštenja vezana samo za određenu parnicu. Zakonskog zastupnika (staratelja) stranci u pravilu postavlja organ starateljstva. Upravo stoga sud samo izuzetno i supsidijarno, uz ispunjenje određenih pretpostavki, smije stranci postaviti privremenog zastupnika. Mogućnost postavljanja privremenih zastupnika je supsidijarna jer sud samo supstituira u hitnim slučajevima organ starateljstva, a primarna je zadaća upravo organa starateljstva da osigura zaštitu prava i interesa subjekata koji to nisu u stanju sami učiniti.⁴⁵

U parnici se privremeni zastupnik može postaviti samo ako je tuženi poznat, odnosno po imenu određen, ali ne i u slučaju kada su kao tuženi označene nepoznate osobe, jer takve osobe i ne mogu imati položaj tuženog u parnici.⁴⁶ Privremeni zastupnik ne bi se mogao postaviti ni umrloj osobi, jer se protiv nje ne može voditi postupak. Izuzetno bi se privremeni zastupnik mogao postaviti osobi za koju je neizvjesno je li živa, a ovlaštenja bi takvom privremenom zastupniku prestala ako bi se stranka ili njezin punomoćnik pojavili pred sudom ili kad bi organ starateljstva obavijestio sud da joj je postavio staratelja, odnosno proglašenjem takve osobe umrlom.⁴⁷

Odredbe ZPPFBiH o stranačkoj i parničnoj sposobnosti te zastupanju stranaka na odgovarajući se način primjenjuju i na umješača, pa bi sud, kada su ispunjene pretpostavke propisane odredbama čl. 296. ZPPFBiH, mogao i umješaču postaviti privremenog zastupnika.⁴⁸

Kako se prilikom postavljanja privremenog zastupnika vodi računa o istim okolnostima prema kojima se postavlja i zakonski zastupnik, ne bi trebalo biti zapreka da organ starateljstva istu osobu postavi i za zakonskog zastupnika, tim prije što je ta osoba kao učesnik u postupku upoznata sa stanjem postupka i odgovorna je za ranije preduzete radnje.⁴⁹ Privremeni zastupnik stranke u parničnom postupku ne može imati zamjenu (iako i kada je privremeni zastupnik advokat), jer ima status zakonskog zastupnika, a ne punomoćnika stranke kojoj je postavljen.⁵⁰

45 Vidi: DIKA, M., „Privremeni zastupnik pravne osobe“, *Privreda i pravo*, vol. 32, broj 1-2/1993., str. 60.

46 Odluka ŽS u Splitu, GŽ- 3861/99. od 29. 11. 2002. (neobjavljena), podatak kod: PRANČIĆ, V., *op. cit.*, str. 95.

47 Usp. PRANČIĆ, V., *op. cit.*, str. 998. Suprotno, postavljanje privremenog zastupnika tuženom dolazi u obzir kada tužitelj, nakon što u toku parnice tuženi umre, ne može utvrditi tko su nasljednici tuženog. VSH, GŽ- 1488/99 od 16. 10. 1979. PSP, broj 16/199.

48 *Ibidem*, str. 95.

49 Usp. JANKOVIĆ, *op. cit.*, str. 128.

50 "Ispitujući prvostupanjsku presudu, postupak koji je prethodio donošenju iste, navode žalbe I. i II.-tuženika, ovaj sud u odnosu na I.- tuženika ne nalazi da je sud prvog stupnja počinio bitnu povredu iz odredbe članka 354. stavak 2. točka 10. Zakona o parničnom postupku ("Narodne novine", broj

Pasivno ponašanje privremenog zastupnika i nepreduzimanje parničnih radnji u korist stranke čije interese zastupa predstavlja povredu odredba parničnog postupka i povredu prava na pravično suđenje. Ako bi sud tuženom u parnici postavio privremenog zastupnika iako za to nisu bile ispunjene zakonske pretpostavke, onemogućio bi mu da raspravlja pred sudom i time bi bio ostvaren razlog za ponavljanje pravosnažno završenog postupka iz čl. 255. st. 1. t. 2. ZPPFBiH.⁵¹

3.4.2. Pretpostavke za postavljanje privremenog zastupnika

Pretpostavke za postavljanje privremenog zastupnika utvrđene su odredbama čl. 296. ZPPFBiH. Ako bi se u toku postupka pred prvostepenim sudom pokazalo⁵² da bi, prema ocijeni suda, redovan postupak oko postavljanja zakonskog zastupnika tuženom trajao dugo, tako da bi zbog toga za jednu ili obje stranke mogle nastati štetne posljedice, sud je dužan tuženom postaviti privremenog zastupnika (ZPPFBiH, čl. 296. st. 1.).⁵³ Prema stajalištu sudske prakse: “U privrednim sporovima može se tuženoj samostalnoj radnji, kojom upravlja njen vlasnik, postaviti privremeni zastupnik”⁵⁴; “Preduzeću, kao tuženoj stranci, ne može se postaviti privremeni zastupnik. Sud može postaviti privremenog zastupnika samo onom licu kome bi to mogao učiniti organ starateljstva”.⁵⁵

Prema ZPPFBiH privremenog zastupnika sud može postaviti samo tuženom.⁵⁶ Takvo se rješenje objašnjava okolnošću da bi se tužitelj kao aktivna stranka u parnici

53/91., 91/92., 112/99., u nastavku ZPP-a) jer II.-tuženik i tužitelj nisu uredno zastupani, na koje povrede ovaj sud, kao drugostupanjski pazi po službenoj dužnosti. Kako je sud prvog stupnja u odnosu na II.-tuženika, kome je postavljen privremeni zastupnik sukladno odredbi članka 84. stavak 2. točka 4. ZPP-a, održao i zaključio glavnu raspravu sa zamjenikom privremenog zastupnika, koja je zamjena u suprotnosti s odredbom članka 85. stavak 1. ZPP-a, jer privremeni zastupnik u postupku ima status zakonskog zastupnika, nastupa osobno, te nema mogućnosti zamjene iako je privremeni zastupnik odvjetnik, nema mjesta primjeni odredbe članka 95. stavak 2. ZPP-a.” Županijski sud u Vukovaru, broj: Gž-664/03-3 od 4. rujna 2003., Županijski sud u Vukovaru – IO, 2004., str. 20.

51 Odluka ŽS u Bjelovaru, Gž- 1528/04. od 29. studenoga 2004., IO VSH, broj 2/04-312.

52 Izraz „pokaže“ upotrebljen u ovom članu treba shvatiti u smislu „učini vjerojatnim“. Tako: ZUGLIA-TRIVA, *op. cit.*, str. 195.

53 Privremeni zastupnik može se postaviti protivnoj stranci i u postupku osiguranja dokaza. Protivniku koji je nepoznat ili je nepoznato njegovo boravište sud može, radi učestvovanja na ročištu za izvođenje dokaza postaviti privremenog zastupnika (v. čl. 296), a o tom postavljanju nije potrebno izdati oglas (ZPPFBiH, čl. 172. st. 5)

54 VSFBiH, Pž-33/97. od 6. 5. 1997. godine. Bilten sudske prakse VSFBiH, broj 1/1997, odluka broj 13.

55 VSFBiH, Pž-28/97. od 6. 5. 1997. godine. Bilten sudske prakse VSFBiH, broj 1/1997, odluka broj 14.

56 VSH, Rev-1132/84. od 13. 6. 1985. PSP, broj 28/82. Tako i: „Sud može postaviti privremenog zastupnika jedino tuženiku.“ VSH, Rev-1132/84. od 13. 06. 1985. PSP, broj 28/1985, str. 89; „Privremeni zastupnik u parnici može se postaviti samo tuženiku, a ne i tužitelju“. Okružni sud u Bjelovaru, Gž-637/78, 10. 05. 1978. PSP, broj 13/1978, str. 41.

mogao sam pobrinuti da mu se postavi zakonski zastupnik,⁵⁷ a da je tuženik pasivna stranka od koje ne treba očekivati nikakav aktivitet koji omogućuje parničenje, jer to, u krajnjoj liniji, odgovara tužitelju.⁵⁸ Može se primijetiti da ovo objašnjenje ne vodi računa o tome: 1) da nesposobni tužitelj u pravilu neće moći inicirati postupak da mu se postavi zakonski zastupnik; 2) da tek u toku postupka može nastati i u vezi s tužiteljem razlog zbog kojega mu treba postaviti zakonskog zastupnika, npr. zato što se tužitelj našao u situaciji da se ne može sam brinuti o svojim pravima i interesima u konkretnoj parnici (odsječenost od suda zbog rata itd.) i 3) da bi i redovni postupak u kojemu bi njemu trebalo postaviti zastupnika mogao dugo trajati i da bi zbog toga za jednu ili obje stranke mogle nastati štetne posljedice. Iz navedenih razloga, smatramo da bi kod budućih izmjena odredbama parničnog postupka, imajući u vidu da ZPPFBiH to ne isključuje izričito, uz ispunjenje zakonskih pretpostavaka, trebalo predvidjeti da se i tužitelju postavi privremeni zastupnik.⁵⁹ U prilog navedenom, ističemo efikasno rješenje predviđeno u čl. 84. st. 5. ZPPH, prema kojem bi sud trebao postaviti privremenoga zastupnika i tužitelju ako se u toku postupka nakon podnošenja tužbe i u odnosu na tužitelja ostvare razlozi zbog kojih je prema odredbama čl. 84. ZPPH moguće tuženom postaviti privremenoga zastupnika. I u ovom slučaju odluka nije prepuštena diskreciji suda, jer zakonska formulacija – „sud će“ – ukazuje na dužnost suda da po službenoj dužnosti imenuje privremenog zastupnika i tužitelju.⁶⁰ Sud ne bi mogao postaviti privremenog zastupnika osobi koja tek namjerava tužiti, jer, ako je razlog za postavljanje privremenog zastupnika nastao prije podnošenja tužbe sudu, staratelja *ad litem* mogao bi postaviti samo organ starateljstva.⁶¹ Zakonodavac je ocijenio da se nakon pokretanja postupka i tužitelj može naći u situaciji u kojoj neće biti u stanju brinuti se o svojim pravima i interesima u konkretnoj parnici, te da će ponekad postavljanje privremenog zastupnika tužitelju biti i u interesu tuženika koji bi na taj način eventualno mogao postići okončanje parnice u svoju korist.⁶²

Privremeni zastupnik može se postaviti tuženom fizičkoj, ali, budući da ZPPFBiH u tom pogledu ne postavlja nikakva ograničenja, i pravnoj osobi.⁶³ S obzirom na to da organ starateljstva zakonskog zastupnika postavlja fizičkim osobama, postavljanje privremenog zastupnika pravnoj osobi bio bi jedini način da se zaštite njegova prava i interesi u sudskom postupku. To se posebno pokazalo u toku zadnjega rata u sporovima između pravnih osoba sa sjedištem na području različitih

57 TRIVA, *op. cit.*, str. 258.

58 Tako: ŠUMANović, M., *op. cit.*, str. 138.

59 DIKA-ČIZMIĆ, *op. cit.*, str. 170.

60 Usp. ŠUMANović, M., *op. cit.*, str. 140.

61 Vidi: DIKA, *op. cit.*, str. 202.

62 Tako TRIVA- DIKA, *op. cit.*, str. 324.

63 Vidi zaključak XIV. redovnog sastanka viših privrednih sudova u Dorjanu, održanog 27-29. 5. 1981, usp. JANKOVIĆ, str. 127.

država nastalih nakon raspada SFRJ.⁶⁴ Odredba st. 4. čl. 84. ZPPH sadrži efikasno rješenje, koje bi također trebalo predvidjeti kod budućih izmjena bh. parničnog zakonodavstva, po kojem sud može privremenog zastupnika postaviti i pravnoj osobi, primjenjujući na odgovarajući način odredbe čl. 84. ZPPH, nezavisno o tome je li ona u procesnoj ulozi tužitelja ili tuženog. Privremeni zastupnik ne postavlja se pravnoj osobi zbog toga što one nemaju parničnu sposobnost (jer je pravne osobe imaju), nego zbog okolnosti koje onemogućuju aktivno učestvovanje takvih stranaka u postupku i njihovu komunikaciju sa sudom.⁶⁵

Da bi sud mogao tuženom postaviti privremenog zastupnika, trebaju kumulativno biti ispunjene sljedeće pretpostavke:⁶⁶

a) Parnični postupak treba biti pokrenut jer je postavljanje privremenog zastupnika radnja suda u parničnom postupku, pa potencijalni tužitelj ne bi mogao prije podnošenja tužbe tražiti od suda da potencijalnom tuženom postavi privremenog zastupnika kako bi ga preko njega mogao tužiti.⁶⁷ Nema zapreke da tužitelj već u tužbi podnese prijedlog sudu da tuženom postavi privremenog zastupnika.

b) Mora postojati neki od zakonom navedenih slučajeva u kojemu je sud dužan postaviti privremenog zastupnika (ZPPFBiH, čl. 296. st. 2), mada je postavljanje zastupnika svakako moguće i u nekim drugim opravdanim slučajevima.⁶⁸ Tako npr., postavljanje privremenog zastupnika bilo bi moguće i kad tuženi ima zakonskog zastupnika, ali je on spriječen u obavljanju zastupanja. Sud bi također mogao tuženom postaviti privremenog zastupnika i u svim slučajevima navedenim u odredbama porodičnog zakonodavstva, u kojima je centar za socijalni rad dužan imenovati posebnog staratelja, svakako uz uvjet da se može opravdano pretpostaviti da bi redovni postupak imenovanja staratelja dugo trajao i da bi zbog toga za jednu ili obje stranke mogle nastupiti štetne posljedice.⁶⁹

c) Sud treba ocijeniti da bi redovni postupak postavljanja zakonskog zastupnika tuženom dugo trajao. Bila bi dovoljna vjerojatnost takvoga zaključka.⁷⁰ Prvostepeni sud nije dužan tuženom postaviti privremenog zastupnika ako tužitelj ničim ne dokazuje niti čini vjerojatnim postojanje pretpostavki iz čl. 296. ZPPFBiH.⁷¹

64 ČIZMIĆ, J., „Privremeni zastupnik u parničnom postupku“, *op. cit.*, str. 605.

65 Tako: KEĆA, R., *Građansko procesno pravo*, Beograd, 2010, str. 101.

66 ČIZMIĆ, J., HUSEINBEGOVIĆ, A., „Privremeni zastupnik u parničnim postupcima Bosne i Hercegovine“, *Zbornik radova sa četrnaestog međunarodnog savjetovanja „Aktualnosti građanskog i trgovačkog zakonodavstva i pravne prakse“*, Neum, 2016, str. 208.

67 Vidi: DIKA, *op. cit.*, str. 199.

68 Tako: VUKOVIĆ, S., *Komentar Zakona o parničnom postupku sa registrom pojmova i obrascima*, Beograd, 2004., str. 44.

69 Vidi: DIKA, *op. cit.*, str. 201.

70 Usp. TRIVA, S. – BELAJEC, V. – DIKA, M., *Građansko parnično procesno pravo*, Zagreb, 1986, str. 258.

71 Odluka ŽS u Rijeci, GŽ- 2065/02. od 4. prosinca 2002. IO VSH, broj 2/02-168.

d) Kad sud ocijeni da bi zbog toga (čekanja na to da se u redovnom postupku postavi privremeni zastupnik) za jednu ili obje stranke (dakle, ne samo za tuženog) mogle nastati štetne posljedice.⁷² Između odsustva zakonskog zastupnika i mogućnosti nastupanja štetnih posljedica treba postojati veza uzroka i posljedice.⁷³ Opasnost nastupanja štetnih posljedica trebalo bi u svakom konkretnom slučaju učiniti vjerojatnom.⁷⁴ Dakle, sama tvrdnja stranke da bi zbog žurnog nepostavljanja privremenog zastupnika za jednu ili obje stranke mogle nastati štetne posljedice, nije sama po sebi dovoljna, nego bi opasnost nastupanja štetnih posljedica trebalo u svakom konkretnom slučaju učiniti vjerojatnom. Tako npr., ako su predmet spora alati i oprema koji su nužni za obavljanje djelatnosti kojom se bavi stranka i ostvaruje prihode za svoje izdržavanje i izdržavanje obitelji,⁷⁵ odnosno to bi bili slučajevi zakonskog izdržavanja koji zahtijevaju hitno postupanje suda u uvjetima kad tužitelj nema sredstava za život, a na drugoj strani postoji imovina iz koje se izdržavanje može naplatiti.⁷⁶ Pri tome je svejedno je li i na čiji je zahtjev prethodno pokrenut redovni postupak postavljanja zakonskog zastupnika parnično nesposobnom tuženom, kao i to kojoj od stranaka prijeti opasnost od štetnih posljedica u slučaju da se postupak ne bi mogao nastaviti odmah, jer još nisu ispunjene procesne pretpostavke koje se tiču zastupanja.⁷⁷

Za razliku od st. 1. koji ima karakter načelne odredbe, u st. 2. čl. 296. ZPPFBiH navode se, ali ne taksativno, neki karakteristični slučajevi u kojima bi stranci bilo posebno nužno postaviti privremenog zastupnika. „Nabrajanje slučajeva u tačkama 1 - 5. ima „usmjeravajući značaj za sudsku praksu i za izgradnju kriterija“.⁷⁸

Kada su ispunjeni uvjeti iz st. 1. čl. 296. ZPPFBiH, sud će postaviti tuženom privremenog zastupnika posebno u sljedećim slučajevima:⁷⁹

a) ako tuženi nije parnično sposoban, a nema zakonskog zastupnika

Taj bi se slučaj odnosio na situaciju kada je tužba podnesena protiv parnično nesposobnog tuženog bez zakonskog zastupnika, ali i na situaciju u kojoj bi tuženi tek naknadno, u toku postupka, izgubio parničnu sposobnost, odnosno ostao bez zakonskog zastupnika.⁸⁰ Kako bi u situaciju u kojoj je tuženi tek naknadno, u toku

⁷² Vidi: DIKA- ČIZMIĆ, *op. cit.*, str. 170.

⁷³ Tako: ZUGLIA-TRIVA, *op. cit.*, str. 195.

⁷⁴ Usp. DIKA, M., „Privremeni zastupnik pravne osobe“, *op. cit.*, str. 61.

⁷⁵ Vidi: JANKOVIĆ, *op. cit.*, str. 125.

⁷⁶ Tako: KULENOVIĆ, Z. – MIKULIĆ, S. – MILIŠIĆ-VELIČKOVIĆ, S. – STANIŠIĆ, J. – VUČINA, D., *Komentari zakona o parničnom postupku u Federaciji Bosne i Hercegovine i Republici Srpskoj*, Savijet/Vijeće Evrope i Evropska komisija, Sarajevo, 2005, str. 518.

⁷⁷ Usp. ZUGLIA-TRIVA, *op. cit.*, str. 195.

⁷⁸ Tako: JANKOVIĆ, *op. cit.*, str. 125.

⁷⁹ ČIZMIĆ, J., HUSEINBEGOVIĆ, A., *op. cit.*, str. 210

⁸⁰ Usp. DIKA-ČIZMIĆ, *op. cit.*, str. 170.-172.

postupka, izgubio tu sposobnost, odnosno ostao bez zakonskog zastupnika, po sili zakona došlo do prekida postupka, tužitelj bi trebao predložiti sudu imenovanje privremenog zastupnika radi toga da on preuzme vođenje postupka za tuženog kako bi se postupak mogao nastaviti.⁸¹ To će, npr. biti u slučaju kad se kao tuženi pojavljuje maloljetno dijete, a nema roditelja, odnosno staratelja, ili ako je tuženi u toku parnice izgubio parničnu sposobnost, a nema zakonskog zastupnika, ili kada zakonski zastupnik parnično nesposobnog tuženog umre ili mu prestane ovlaštenje za zastupanje i sl.⁸²

b) ako postoje suprotni interesi tuženog i njegova zakonskog zastupnika

Radilo bi se o slučaju u kojemu bi tuženom trebalo postaviti tzv. kolizijskog zastupnika u konkretnoj parnici. Tako npr., ako se pojavi spor u ostavinskom postupku u kojemu su pozvani na nasljedstvo i parnično nesposobna stranka i njezin zakonski zastupnik,⁸³ odnosno ako se vodi spor između maloljetne osobe i njezinih roditelja, između staratelja i njegova štićenika. Dovoljno je utvrditi kako postoje suprotni interesi, tako da sud uopće ne bi trebao ulaziti u ocjenu hoće li zakonski zastupnik u konkretnom sporu postupati suprotno interesima tuženog.⁸⁴ Ako bi sud postavio privremenog zastupnika unatoč saznanju i protivljenju privremenog zastupnika zbog toga što su njegovi interesi u suprotnosti s interesima osobe kojoj se postavlja za privremenog zastupnika, počinio bi povredu odredaba parničnog postupka iz čl. 208. st. 1., a u svezi s čl. 296. ZPPFBiH.⁸⁵

c) ako obje stranke imaju istoga zakonskog zastupnika

To je npr. ako se parnica vodi između stranaka koje imaju istog staratelja, odnosno kada se spor vodi između maloljetnih osoba koje ostvaruju roditeljsko staranje ili između štićenika koji imaju istog staratelja. U tom bi slučaju, zbog sukoba interesa u kojem se našao zakonski zastupnik, privremenog zastupnika trebalo postaviti objema strankama. Ako bi se, pak, privremeni zastupnik postavio samo jednoj od njih, takav zakonski zastupnik bi i dalje, osim za konkretnu parnicu, zadržao svojstvo zakonskog zastupnika i stranke kojoj je postavljen privremeni zastupnik te bi i dalje bio u interesno konfliktnoj situaciji.⁸⁶ Dakle, cilj koji se želi postići bio bi da svaku od stranaka zastupa objektivni zastupnik.

81 Vidi DIKA, *op. cit.*, str. 200.

82 Tako: KULENOVIĆ, *op. cit.*, str. 519.

83 Usp. KAMHI, S., *Građanski sudski postupak*, Sarajevo, 1961, str. 236.

84 Vidi: JANKOVIĆ, *op. cit.*, str. 125.

85 Odluka ŽS u Bjelovaru, GŽ- 60/00. od 27. siječnja 2000. IO VSH, broj 1/01-172.

86 Tako: DIKA, *op. cit.*, str. 200.

d) ako je boravište tuženog nepoznato,^{87 88} a tuženi nema punomoćnika⁸⁹

Smisao ove odredbe o postavljanju privremenog zastupnika jest da ta osoba, kao zastupnik osobe nepoznatog boravišta, pravilno štiti prava i interese osobe koju zastupa i da za takvo zastupanje ima mogućnosti.⁹⁰ Tužba se ne smije odbaciti zato što se nije mogla saznati adresa tuženog.⁹¹ Privremeni zastupnik mogao bi u ovom slučaju biti postavljen i parnično sposobnom tuženiku. *A contrario*, do primjene ove odredbe ne mi moglo doći ako tuženi ima punomoćnika (ovlaštenog za preduzimanje

87 Osobom nepoznata boravišta treba smatrati onu osobu koja se za vrijeme od najmanje tri mjeseca ne može naći u mjestu svoga prebivališta odnosno boravišta i na prijavljenoj adresi i kojoj se unatoč raspitivanju kod njezine rodbine odnosno onog kruga ljudi koji je bio u najbližem doticaju s tom osobom ili pak raspitivanja kod nadležnog tijela koje vodi evidenciju o prebivalištu, boravištu i promijeni adrese građana, ne može utvrditi boravište. Za tuženika koji je pravna osoba treba uzeti da je njegovo sjedište nepoznato ako mu se dostava ne može obaviti na adresu navedenu u tužbi odnosno na adresu sjedišta upisanog u upisnik. PRANČIĆ, V., *op. cit.*, str. 98. Nepoznato boravište tuženog podrazumijeva da je njegovo boravište nepoznato i u zemlji i u inostranstvu, a da je sud do tih podataka došao detaljnom provjerom. KULENOVIĆ, *op. cit.*, str. 519.

88 Prema sudskoj praksi: "Sjedište trgovačkog društva upisano je u sudskom registru. To se društvo ne može odseliti kao fizička osoba. Nije li dostava moguća, jer društvo – ne radi i nema osobe kojoj bi se sudsko pismo moglo predati, sud takvom trgovačkom društvu smije postaviti privremenog zastupnika." Iz obrazloženja: "Rješenje o izvršenju od 28.2.1994. broj Iv-1134/94-2 nije dostavljeno dužniku, već je vraćeno uz primjedbu da je dostava pokušana 11.3.1994. ali je primatelj odselio. Nakon toga prvostupanjski je sud svojim rješenjem od 15.3.1994. broj Iv-1134/94-4 pozvao vjerovnika da u roku 8 dana dostavi tačan i potpun naziv dužnika, te dužnikovu točnu adresu. U istom je rešenju određeno da ako vjerovnik u spomenutom roku ne udovolji rješenju, sud će postupiti u smislu čl. 109. st. 4. ZPP-a u vezi s čl. 14. ZIP-a. Vjerovnik nije postupio po spomenutom rješenju prvostupanjskog suda. Unatoč tome, nije bilo zakonske osnove za donošenje pobijanog rješenja. Dužnik je pravna osoba te ima svoje sjedište koje je upisano u sudski registar prvostupanjskog suda. On ne može imati druge adrese, osim one koja je upisana u registar, pa se prema tome ne može "odseliti". Primjedba dostavljača da je dužnik "odselio" bez ikakvog je temelja. Budući da je dužnik pravna osoba, trebalo je postupiti u smislu čl. 142. ZPP-a. Moguće je, naime, da dužnik uopće ne postoji i da je brisan iz sudskog registra. To sud mora provjeriti, pa i uvidom u registar. Ako tuženik postoji, tj. ako je upisan u registar, ali ne radi, tj. nema osobe kojoj bi se moglo predati pismo, sud može toj stranci u smislu čl. 84. ZPP-a postaviti privremenog zastupnika" (Odluka Visokog trgovačkog suda RH, Pž-2828/94 od 6.9.1994). Tako: CRNIĆ, I., "Parnična sposobnost, zakonski i privremeni zastupnik", *op. cit.*, str. 17.

89 „Kada je u toku prvostepenog postupka nepoznato boravište tuženoga koji nema punomoćnika, sud je nadležan da ocijeni da li bi redovni postupak oko postavljanja staraoca trajao tako dugo da bi usljed toga za jednu ili obje stranke mogle nastati štetne posljedice, jer u tom slučaju sud mora tuženom postaviti privremenog zastupnika. Kada sud postavi tuženom privremenog zastupnika o tome obavještava organ nadležan za poslove starateljstva, a oglas objavljuje saglasno odredbi čl. 298. FZPP“ VSBiH, Gž-1107/70 od 11. 02. 1971. Bilten VSBiH 21-22/1971, str. 16; „Ne može se tužba odbaciti kao neuredna samo zbog toga što se nije mogla uručiti tuženiku koji ne postoji na adresi označenoj u njoj, a nema punomoćnika, jer se čl. 77. st. 2. t. 4. ZPP odnosi i na slučaj kad je boravište tuženog nepoznato u samom početku tako da mu se tužba ne može dostaviti. U ovakvom slučaju tuženiku se ima postaviti privremeni zastupnik. Vrhovni sud Srbije, Gž-4218/67. Bilten VSSr, broj 13/1968, str. 104.

90 Odluka Kantonalnog suda u Bihaću, broj: 001-0-Gž-06-000 od 26. 01. 2006. Domaća i strana sudska praksa, broj 14/2006, str. 61. i 62.

91 Usp. TRIVA, *op. cit.*, str. 324; DIKA, *op. cit.*, str. 201.

svih radnji u postupku). Međutim, ako tuženi čije je boravište nepoznato ima punomoćnika ovlaštenog za preduzimanje samo određenih parničnih radnji, koji nije na taj način u pravnoj mogućnosti u potpunosti, cjelovito štititi interese svog vlastodavca (tuženog nepoznatog boravišta), tada ima mjesta primjeni ove odredbe unatoč tome što tuženi ima (takvog) punomoćnika.⁹²

*e) ako se tuženi ili njegov zakonski zastupnik, koji nemaju punomoćnika u Federaciji, nalaze u inostranstvu, a dostava se nije mogla obaviti*⁹³

Razlika između ovog slučaja i prethodnog (slučaja kad je boravište tuženog nepoznato, a tuženi nema punomoćnika) bila bi u tome što se u prethodnom ne zna gdje se tuženi nalazi, a u ovom se zna, ali se dostava nije uspjela obaviti. Privremeni zastupnik bi se u ovom slučaju mogao postaviti i parnično sposobnom tuženom. Do primjene ove odredbe ne bi trebalo doći ako se parnično nesposobni tuženi nalazi u inostranstvu, a njegov zakonski zastupnik u Federaciji. Postoji mišljenje da se postavljanju privremenog zastupnika u ovom slučaju može pristupiti odmah, ne pokušavajući dostavu u inostranstvu, ako je očigledno da takva dostava neće uspjeti.⁹⁴

Uzimajući u obzir zakonske pretpostavke za postavljanje privremenog zastupnika, proizlazi da se ovaj zastupnik može postaviti i parnično sposobnoj stranci, kako bi se zaštitili njezini interesi ako nije u prilici preduzimati parnične radnje, ali i da bi se zaštitili interesi tužitelja, a osobito da bi se osiguralo okončanje postupka u razumnom roku.⁹⁵ Međutim, privremeni zastupnici se često ponašaju neaktivno u postupku te se ne odazivaju na pozive suda (što dovodi do donošenja presuda zbog propuštanja i sličnih odluka u kojima se procesno kažnjava neaktivnost tužene strane), ne predlažu izvođenje dokaza i ne ulažu pravne lijekove. Takvim neaktivnim ponašanjem privremenih zastupnika otvara se mogućnost zloupotrebe procesnih prava u parničnom postupku od strane druge stranke u postupku.⁹⁶

3.4.2.1. Obavijest o postavljanju privremenog zastupnika

Prema odredbi st. 2. čl. 296. ZPPFBiH, o postavljanju privremenog zastupnika sud bi bez odlaganja trebao obavijestiti organ starateljstva, a i stranke kada je to moguće. To bi obavještenje sud mogao obaviti dostavom rješenja ili dopisom u kojemu bi bili naznačeni bitni elementi toga rješenja. Iako to u odredbi

⁹² Usp. ZUGLIA-TRIVA, *op. cit.*, str. 197.

⁹³ Prema čl. 296. st. 2. tač. 5. ZPPRS ako se tuženi ili njegov zakonski zastupnik, koji nemaju punomoćnika u Republici Srpskoj, nalaze u inostranstvu, a dostavljanje se nije moglo izvršiti.

⁹⁴ Vidi: ZEČEVIĆ, E., *Komentar Zakona o parničnom postupku*, Sarajevo, 2004., str. 284.

⁹⁵ Usp. POZNIĆ, B., RAKIĆ-VODINELIĆ, V., *Građansko procesno pravo*, 16. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Beograd, 2010., str. 161.

⁹⁶ BULKA, Z., „Stranke i njihovi zakonski zastupnici u parničnom postupku“, *Hrvatska pravna revija*, god. X, broj 2/2010, str. 95.

čl. 296. st. 2. ZPPFBiH nije navedeno, sud bi rješenje o postavljanju privremenog zastupnika svakako trebao dostaviti i privremenom zastupniku, koji bi tek od dostave rješenja bio dužan izvršavati svoje obaveze.⁹⁷

3.4.3. Prava i dužnosti privremenog zastupnika

Prava i dužnosti privremenog zastupnika te trajanje njegove funkcije utvrđene su odredbama čl. 297. ZPPFBiH.

Privremeni zastupnik ima u postupku za koji je postavljen sva prava i dužnosti zakonskog zastupnika. Privremeni zastupnik ima u načelu prava i dužnosti zakonskog zastupnika - staratelja koga je postavio organ starateljstva. Zbog toga za njega u postupku u pogledu ovlaštenja za preduzimanje parničnih radnji vrijedi ono što je rečeno za zakonskog zastupnika. Kao i zakonski zastupnik i privremeni je zastupnik u načelu je ovlašten u ime i za račun stranke preduzimati sve radnje u postupku (neposredno zastupanje). To ovlaštenje ipak je ograničeno: analogno zakonskom zastupniku i privremenom je zastupniku za preduzimanje određenih radnji potrebno posebno ovlaštenje nadležnog organa ako je to određeno drugim propisom. Posebni propisi iz kojih se može posredno izvesti zaključak o tome da za preduzimanje određenih radnji u određenim postupcima zakonski, pa time i privremeni zastupnik treba imati posebno ovlaštenje su zapravo propisi porodičnog prava koji utvrđuju slučajeve u kojima zakonski, pa time i privremeni zastupnik može preduzimati određene radnje u upravljanju imovinom zastupanih osoba samo uz odobrenje nadležnog organa (npr. otuđenje i opterećenje imovine zastupanog).⁹⁸

3.4.4. Prestanak prava i dužnosti privremenog zastupnika

Specifičnost statusa privremenog zastupnika jeste u tome da su njegova ovlaštenja ograničena na postupak za koji je postavljen. Prava i dužnosti privremeni zastupnik vrši sve dok se stranka ili njezin punomoćnik ne pojavi pred sudom, odnosno dok organ starateljstva ne obavijesti sud da je postavio staratelja (ZPPFBiH, čl. 297. st. 2). Dakle, privremeni zastupnik može zastupati stranku sve dok se sama (parnično sposobna) stranka ne "pojavi" pred sudom,⁹⁹ ili dok to ne učini njezin punomoćnik ili zakonski zastupnik kojeg je tuženi imao od ranije. Kada bi se stranka, njezin punomoćnik ili zakonski zastupnik "pojavi" pred sudom, preuzeli bi vođenje parnice. U tim slučajevima ne bi dolazilo do prekida postupka jer bi se on preuzimanjem odmah nastavljao. Međutim, u slučaju u kojemu bi organ starateljstva „obavijestio” sud da je postavio staratelja

⁹⁷ Tako i opširnije o tome: DIKA-ČIZMIĆ, *op. cit.*, str. 170 - 172.

⁹⁸ ČIZMIĆ, J., : „Privremeni zastupnik u parničnom postupku“, *op. cit.*, str. 607.

⁹⁹ Postoji mišljenje da se u slučaju kada pripremno ročište i glavna rasprava nisu zakazani, stranka ne mora osobno pojaviti pred sudom, već bi bilo dostatno da se prijavi podneskom, ali bi takvo prijavljivanje moglo imati pravni učinak samo ako bi se stranka ili njezin punomoćnik kasnije osobno pojavili pred sudom na pripremnom ročištu ili glavnoj raspravi.

dolazilo bi do prekida postupka po sili zakona zato što bi dostavom te obavijesti sudu prestajalo ovlaštenje privremenog zastupnika za zastupanje. Tako prekinuti postupak nastavljao bi se tek pošto bi staratelj preuzeo postupak ili kad bi ga sud na prijedlog protivne stranke pozvao da to učini.¹⁰⁰ Privremeni zastupnik ne bi se, pak, mogao osloboditi dužnosti zastupanja stranke ako obavijesti sud gdje se tuženi nalazi, jer je za prestanak njegove funkcije potrebno da se stranka ili njezin punomoćnik stvarno pojave pred sudom.¹⁰¹

Od trenutka kad se stranka kojoj je bio postavljen privremeni zastupnik pojavi pred sudom, dostavljanje treba obaviti njoj osobno, a ne zakonskom zastupniku koji joj je bio postavljen.¹⁰² Zbog toga rok za žalbu u takvom slučaju treba računati od dostave presude stranci, koju joj je trebalo dostaviti osobno, a ne njezinu privremenom zastupniku.¹⁰³

Kako prava i dužnosti privremenog zastupnika prestaju danom nastupanja jednog od razloga iz čl. 297. st. 2. ZPPFBiH (kad se stranka ili njezin punomoćnik pojavi pred sudom, odnosno kad organ starateljstva obavijesti sud da je postavio staratelja), za prestanak funkcije privremenog zastupnika nije mjerodavan trenutak kada je privremeni zastupnik saznao za navedene činjenice.¹⁰⁴ Osim u slučajevima navedenim u st. 2. čl. 297. ZPPFBiH, uloga privremenog zastupnika u postupku može prestati i na drugi način, npr. u situacijama koje dovode do prestanka razloga zbog kojih je postavljen privremeni zastupnik.¹⁰⁵

3.4.5. Oglas o postavljanju privremenog zastupnika

3.4.5.1. Razlozi i način izdavanja oglasa

Odredbom čl. 298. ZPPFBiH propisano je u kojim je slučajevima sud dužan objaviti oglas o postavljanju privremenog zastupnika te gdje ga mora objaviti. Što se tiče dužnosti suda za objavljivanje oglasa o postavljanju privremenog zastupnika, kada je privremeni zastupnik postavljen stranci iz razloga navedenih u čl. 296. st. 2. tač. 4. i 5. ZPPFBiH (ako je boravište tuženog nepoznato, a tuženi nema punomoćnika te ako se tuženi ili njegov zakonski zastupnik, koji nemaju punomoćnika u Federaciji BiH, nalaze u inostranstvu, a dostava se nije mogla obaviti), sud je, prema odredbi čl. 298. ZPPFBiH, dužan izdati oglas koji se treba objaviti u »Službenim novinama« i na oglasnoj ploči suda, a prema potrebi i na drugi prikladan način.

Cilj izdavanja oglasa je u tome da obavijesti stranku kako bi se osobno

¹⁰⁰ Tako: DIKA- ČIZMIĆ, *op. cit.*, str. 172 - 173.

¹⁰¹ ČIZMIĆ, J., HUSEINBEGOVIĆ, A., *op. cit.*, str. 210.

¹⁰² Odlukla VSH, Gzz-145/02. od 20. 11. 2002. Informator, broj 5202. od 14. siječnja 2004. Tako i opširnije o tome: DIKA- ČIZMIĆ, *op. cit.*, str. 172.-173.

¹⁰³ Odluka VSH, Gzz- 145/02., INF-N, broj 5202/04. DIKA, *op. cit.*, str. 205.

¹⁰⁴ Usp. POZNIĆ, B. *et al.*, *op. cit.*, str. 72.

¹⁰⁵ Vidi: KULENOVIĆ, *op. cit.*, str. 520.

ili njezin punomoćnik pojavili pred sudom kod kojeg je postupak pokrenut. Objavljivanje oglasa pretpostavka je i za mogućnost raspravljanja s postavljenim privremenim zastupnikom. Okolnost da je u tom postupku isključena javnost ne bi trebala utjecati na objavljivanje oglasa o postavljanju privremenog zastupnika jer je cilj izdavanja takvog oglasa prije svega u tome da se stranka obavijesti o postavljanju privremenog zastupnika, a za nju postupak i nije tajan.¹⁰⁶ S obzirom na ovlaštenja koje ima privremeni zastupnik, odnosno da njegove parnične radnje mogu za stranku imati dalekosežne posljedice, sud se ne bi uvijek trebao zadovoljiti samo izdavanjem oglasa u „Službenim novinama“ i na oglasnoj ploči suda, držeći kako je time ispunio svoju zakonsku dužnost, nego bi trebao pokušati obavijestiti stranku o postavljanju privremenog zastupnika i na neki „drugi prikladan način“, npr. izdavanjem oglasa u dnevnim novinama, pribijanjem oglasa na zadnjoj poznatoj adresi stranke, uručivanjem obavijesti njezinim poznatim srodnicima i sl., a troškove koji bi time nastali bila bi dužna predujmiti suprotna stranka.¹⁰⁷ Zbog hitnosti oglas bi trebalo izdati istovremeno kad se donese odluka o postavljanju privremenog zastupnika. Nakon donošenja odluke o postavljanju privremenog zastupnika i izdavanju oglasa, zastaje se s postupkom dok se oglas ne objavi.¹⁰⁸

Parnično zakonodavstvo nema posebne odredbe o tome ko u ovom slučaju snosi troškove objavljivanja oglasa o postavljanju privremenog zastupnika, a skloni smo podržati stajalište da bi u tom slučaju trebalo analogno primijentiti odredbe čl. 385. ZPPFBiH, odnosno da bi iznos potreban za podmirenje troškova objavljivanja oglasa trebao položiti tužitelj jer se radi o objavljivanju oglasa o postavljanju privremenog zastupnika tuženom. Samo izuzetno, ako stranka ne bi položila zatraženi iznos, sud bi mogao odrediti da se trošak za objavljivanje oglasa predujmi iz sredstava suda.¹⁰⁹

3.4.5.2. Sadržaj oglasa

Odredbe ZPPFBiH ne propisuje sadržaj oglasa (o postavljanju privremenog zastupnika tuženom) koji će sud izdati i objaviti, već to ostavlja na diskreciju sudu. Treba napomenuti da je prema stavu 2. čl. 86. preuzetog jugoslavenskog Zakona o parničnom postupku iz 1992., oglas trebao sadržavati naznaku suda koji je postavio privremenog zastupnika, zakonsku osnovu, ime tuženog kome se postavlja zastupnik, predmet spora, ime zastupnika i njegovo zanimanje i boravište te upozorenje da će zastupnik zastupati tuženog u postupku sve dok se tuženi ili njegov punomoćnik ne pojavi pred sudom, odnosno dok organ starateljstva ne obavijesti sud da je postavio staratelja. Teško je razumjeti zašto je ta odredba izostavljena iz ZPPFBiH. Ipak, neovisno o tome, nema razloga da se prilikom sastavljanja oglasa izostavljen

¹⁰⁶ Tako: UDE, L. - BETETTO, N. - GALIĆ, A. - RIJAVEC, V. - WEDAM LUKIĆ, D. - ZOBEC, J., *Pravdni postopek – zakon s komentarjem*, 1. Knjiga, Ljubljana, 2010., str. 360.

¹⁰⁷ *Ibidem*, str. 359.

¹⁰⁸ ČIZMIĆ, J., HUSEINBEGOVIĆ, *op. cit.*, str. 211.

¹⁰⁹ Usp. PRANČIĆ, V., *op. cit.*, str. 96.

odredba ne koristi kao podsjetnik o tome što bi oglas trebao sadržavati.¹¹⁰ Oglas bi se morao objaviti u: "Službenim novinama Federacije BiH", službenom glasilu kantona-županije, valja uzeti, na čijem je području sjedište prvostepenog suda, te na oglasnoj ploči suda.

3.4.6. Troškovi postavljanja i rada privremenog zastupnika

Odredba ZPPFBiH ne propisuje pravo, visinu i način isplate naknade za rad privremenog zastupnika, pa ni onoga postavljenog stranci u svojstvu advokata. Stoga postoji dilema pripada li advokatu kao privremenom zastupniku pravo na nagradu po advokatskoj tarifi. Prema stajalištu sudske prakse advokatu kao privremenom zastupniku ne pripada pravo na nagradu po advokatskoj tarifi, već se u pogledu njegova prava na naknadu primjenjuju propisi o naknadi troškova organa starateljstva.¹¹¹ Suprotno navedenom, ističe se pravno shvaćanje o toj problematici usvojeno na Panelu za ujednačavanje sudske prakse iz građanske oblasti na kojem su učestvovali predstavnici Suda Bosne i Hercegovine, Vrhovnog suda Federacije BiH, Vrhovnog suda Republike Srpske i Apelacionog suda Brčko Distrikta BiH, održanom u Sarajevu 30. 01. 2014. godine, u prostorijama Visokog sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine. Tada je usaglašeno pravno shvaćanje prema kojemu „privremeni zastupnik ima pravo na naknadu troškova u vezi sa zastupanjem tuženog čije je boravište nepoznato, kao i da traži da tužilac prethodno ove troškove predujmi i da mu ih naknadi. O tom zahtjevu nadležan je da odlučuje sud koji je odredio privremenog zastupnika. Ovaj izdatak tužilac može ostvariti prema tuženom kao dio svojih ukupnih parničnih troškova, srazmjerno uspjehu u sporu“. Obrazloženo je kako „institut privremenog zastupnika u parničnom postupku ima svrhu u ostvarenju načela zaštite subjektivnih prava zagarantovanih najvišim pravnim aktima. Međutim, da bi se zaštitili i interesi protivne strane (kojoj se privremeni zastupnik postavlja), a kod toga da privremeni zastupnik u principu može biti svako lice koje prema važećem procesnom zakonu u parničnom postupku može biti i punomoćnik, pitanje naknade troškova privremenog zastupnika treba riješiti shodnom primjenom odredaba zakona o parničnom postupku koje propisuju troškove obezbjeđenja dokaza. Prema tome, troškove vezano za zastupanje tuženog po privremenom zastupniku, na prijedlog privremenog zastupnika prethodno snosi tužilac, a o zahtjevu privremenog zastupnika za naknadu troškova odlučuje sud koji ga je i postavio. Ako je privremeni zastupnik tuženom postavljen iz reda advokata, isti ima pravo na naknadu prouzrokovanih troškova na ime zastupanja

¹¹⁰ DIKA-ČIZMIĆ, *op. cit.*, str. 173. Prema čl. 86. st. 2. ZPPH oglas treba da sadrži: naznaku suda koji je postavio privremenog zastupnika, zakonsku osnovu, ime stranke kojoj se postavlja zastupnik, predmet spora, ime zastupnika i njegov osobni identifikacijski broj, prebivalište, odnosno boravište, te upozorenje da će zastupnik zastupati stranku u postupku sve dok se stranka ili njezin punomoćnik ne pojavi pred sudom odnosno dok centar za socijalni rad ne obavijesti sud da je postavio staratelja.

¹¹¹ Vidi odluku VSH, Rev- 988/98. od 22. svibnja 2001. IO VSH, broj 2/01-175.

tuženog prema mjerodavnoj advokatskoj tarifi i troškovi koje je tužilac prethodno snosio vezano za zastupanje tuženog po privremenom zastupniku, ulaze u ukupne parnične troškove tužioca, a o tome da li će ih u konačnom snositi tuženi, koga je zastupao privremeni zastupnik, odluku donosi sud, saglasno uspjehu stranaka u sporu“. <http://www.pravosudje.ba/vstv/faces/vijesti.jsp?id=51598>. U pogledu naknade troškova privremenom zastupniku za zastupanje odsutnog tuženog ističemo i sljedeću sudsku praksu: „Privremeni zastupnik ima pravo na naknadu troškova u vezi sa zastupanjem tuženog, čije je boravište nepoznato, kao i da traži da tužilac prethodno ove troškove predujmi i da mu ih naknadi. O tom zahtevu nadležan je da odlučuje sud, koji je odredio privremenog zastupnika. Ovaj zadatak tužitelj može ostvariti prema tuženom kao dio svojih ukupnih parničnih troškova, srazmjerno uspjehu u sporu.“¹¹²

Predujam za pokriće troškova postavljanja i rada privremenog zastupnika te objavljivanja oglasa o njegovu postavljanju bio bi dužan predujmiti tužitelj, jer je to u njegovom interesu.¹¹³

3.5.Sudska kontrola rada zakonskog zastupnika

Kad sud ustanovi da zakonski zastupnik osobe pod starateljstvom ne pokazuje potrebnu pažnju u zastupanju, obavijestit će o tome organ starateljstva. Ako bi zbog propuštanja zastupnika mogla nastati šteta za osobu pod starateljstvom, sud će zastati s postupkom i predložiti da se odredi drugi zakonski zastupnik (ZPPFBiH, čl. 294. st. 3.). Dužnost suda da nadzire i s time u vezi preduzima određene radnje izričito je predviđena samo u pogledu zakonskih zastupnika osoba pod starateljstvom. Tu bi dužnost, međutim, *argumento per analogiam*, trebalo proširiti i na zakonske zastupnike koji svoje ovlaštenje za zastupanje izvode iz zakona.¹¹⁴ Nema, naime, razloga zbog kojih bi sud u odnosu na tu drugu kategoriju zakonskih zastupnika različito postupao - i u jednom i drugom slučaju trebalo bi jednako štititi interese zastupanih osoba. Od zakonskog zastupnika se očekuje da pokazuje potrebnu pažnju u zastupanju. Iz tog bi zahtjeva proizlazilo da bi on morao savjesno obavljati svoju dužnost. Međutim, od zakonskog zastupnika bi trebalo očekivati i da svoju dužnost vrši kompetentno jer samo tako može zaštititi prava i interese zastupane osobe. Zato bi se sudska kontrola rada zakonskog zastupnika trebala ticati ne samo toga pokazuje li on potrebnu pažnju u zastupanju, već i toga je li on sposoban obavljati tu dužnost (*argumento per analogiam, a fortiori* iz čl. 301. ZPPFBiH).¹¹⁵

U obavljanju svoje nadzorne funkcije sud je dužan: obavijestiti organ

112 Rješenje VSFBiH, broj 63 0 P 002147 11 Rev od 18.10.2011. Bilten Vrhovnog suda FBiH, broj 1-2/2011-107.

113 Tako: DIKA, *op. cit.*, str. 204.

114 Vidi: TRIVA, *op. cit.*, str. 257.

115 ČIZMIĆ, J., HUSEINBEGOVIĆ, *Zastupanje u parničnom postupku*, Privredna štampa, Sarajevo, 2015., str. 92.

starateljstva da zakonski zastupnik ne pokazuje potrebnu pažnju u zastupanju, te ako bi zbog propuštanja zastupnika mogla nastati šteta za osobu pod starateljstvom, zastati s postupkom i predložiti organu starateljstva da se odredi drugi zakonski zastupnik. O obavještanju organa starateljstva sud bi trebao obavijestiti i zastupnika - to bi, s jedne strane, djelovalo preventivno (korektivno) na zakonskog zastupnika, dok bi, s druge strane, omogućilo zakonskom zastupniku da eventualno u postupku pred sudom, ali i pred organom starateljstva iznese argumente za svoje ponašanje. O zaustavljanju postupka sud bi odlučivao rješenjem protiv kojeg bi bila dopuštena posebna žalba (arg. ZPPFBiH, čl. 233). Kako je u st. 3. čl. 294. ZPPFBiH propisano da će, ako bi usljed propuštanja zastupnika mogla nastati šteta za osobu pod starateljstvom, sud zastati s postupkom i predložiti da se odredi drugi zakonski zastupnik, nisu rjetka pravna gledišta da rješenje suda o zastoju postupka u ovom slučaju valja smatrati rješenjem o prekidu postupka, kako bi se osoba pod starateljstvom zaštitila u sudskom postupku radi eventualnog proteka nekog roka.¹¹⁶ Umjesto da zastaje s postupkom, sud bi, ako bi za to bile ispunjene zakonom predviđene pretpostavke, mogao zastupanoj osobi postaviti privremenog zastupnika (v. ZPPFBiH, čl. 296.). U tom bi slučaju taj zastupnik zastupao stranku umjesto zakonskoga zastupnika. Nakon što stranka sama preuzme parnicu, ona je ovlaštena samostalno preduzimati radnje u postupku. Radnje koje je preduzeo njezin zakonski zastupnik u skladu sa zakonom, djelovale bi prema njoj kao da ih je sama preduzela. To znači da bi ona bila ovlaštena opozvati radnje u odnosu na koje bi to bila ovlaštena učiniti i da ih je sama preduzela. Zakonski zastupnik može svojim naknadnim radnjama ratihabirati radnje koje je nesposobna stranka sama poduzela.¹¹⁷

3.6. Uredno zastupanje kao procesna pretpostavka

Kad sud ustanovi da stranka nema zakonskog zastupnika ili da zakonski zastupnik nema posebne ovlasti kad su one potrebne, zatražit će da nadležni organ starateljstva postavi staratelja parnično nesposobnoj osobi, odnosno pozvat će zakonskog zastupnika da pribavi posebna ovlaštenja ili će preduzeti druge mjere koje su potrebne da bi parnično nesposobna strana bila pravilno zastupana (FZPP, čl. 295. st. 2.).

Sud je dužan stranci odrediti rok za otklanjanje nedostataka koji se tiču stranačke i parnične sposobnosti te zastupanja. Dok se ne otklone ti nedostaci, mogu se u postupku preduzimati samo one radnje zbog čije bi odgode mogle nastati štetne posljedice za stranku i to pod uvjetom da nedostaci budu otklonjeni (FZPP, čl. 295. st. 3.).

Ako se nedostaci koji se tiču stranačke i parnične sposobnosti te zastupanja ne mogu otkloniti ili ako određeni rok bezuspješno protekne, sud je dužan

¹¹⁶ KULENOVIĆ, *op. cit.*, str. 483.

¹¹⁷ TRIVA, *op. cit.*, str. 257.

rješenjem ukinuti radnje provedene u postupku ako su zahvaćene tim nedostacima i odbaciti tužbu ako su nedostaci takve prirode da sprječavaju daljnje vođenje parnice (ZPPFBiH, čl. 295. st. 4.). Sud, međutim, ne bi mogao odbaciti tužbu zato što koja od stranaka nije uredno zakonski zastupana, već bi bio dužan zatražiti da se takvoj stranci postavi staratelj, ili bi, eventualno, ako bi za to bile ispunjene propisane pretpostavke, takvoj stranci sam postavio privremenog zastupnika (u tom smislu i zaključak XIV. redovnog sastanka viših privrednih sudova, Dorjan, 27-29. 5. 1981).¹¹⁸ Sud ne bi mogao odbaciti tužbu zato što zakonski zastupnik nije pribavio potrebno ovlaštenje kad je ono potrebno - prije nego što bi obavijestio organ starateljstva o tome da zakonski zastupnik ne pokazuje potrebnu pažnju u zastupanju, odnosno prije nego što bi preduzeo potrebne mjere da se takav zastupnik zamijeni. Važnost otklanjanja nedostataka jeste u tome što ono u pravilu djeluje retroaktivno - od podnošenja tužbe (arg. ZPPFBiH, čl. 336. st. 2.).¹¹⁹

Protiv rješenja kojim se naređuju mjere za otklanjanje nedostataka nije dopuštena žalba (ZPPFBiH, čl. 295. st. 5.), ali bi ona bila dopuštena protiv rješenja o odbacivanju tužbe (arg. ZPPFBiH, čl. 233. st. 1).

¹¹⁸ Detaljnije: DIKA – ČIZMIĆ, *op. cit.*, str. 169.

¹¹⁹ ČIZMIĆ, J., HUSEINBEGOVIĆ, A., *Zastupanje u parničnom postupku, op. cit.*, str. 93.

4. Zaključna razmatranja

Zastupnici stranaka su osobe koje u ime i za račun stranke preduzimaju radnje u postupku. U radu je ukazano na pojam i vrste zastupnika u parničnom postupku: zakonski zastupnik, zastupnik po zakonu i punomoćnik, s posebnim osvrtom na ovlaštenja zakonskih zastupnika (roditelji koji imaju dužnost i pravo zastupati svoju maloljetnu djecu; staratelj koji zastupa osobe pod starateljstvom; stečajni upravnik i privremeni zastupnik).

Zakonski zastupnik je osoba koja parnično nesposobnu stranku ili stranku koja iz drugih razloga nije u stanju brinuti se o svojim pravima i interesima, zastupa u parnici nezavisno o njezinoj volji, izvodeći svoje ovlaštenje za zastupanje iz zakona ili odluke nadležnoga organa. Zakonski zastupnik može u ime stranke, u pravilu, preduzimati sve radnje u postupku. Kad je za preduzimanje određenih radnji u postupku potrebno posebno ovlaštenje, zakonski zastupnik dužan je dokazati da ima takvo ovlaštenje nadležnog organa. Kad sud ustanovi da stranka nema zakonskog zastupnika ili da zakonski zastupnik nema posebne ovlasti kad su one potrebne, zatražit će da nadležni organ starateljstva postavi staratelja parnično nesposobnoj osobi, odnosno pozvat će zakonskog zastupnika da pribavi posebna ovlaštenja ili će preduzeti druge mjere koje su potrebne da bi parnično nesposobna strana bila pravilno zastupana. Sud je dužan stranci odrediti rok za otklanjanje nedostataka koji se tiču stranačke i parnične sposobnosti te zastupanja. Ako se nedostaci koji se tiču stranačke i parnične sposobnosti te zastupanja ne mogu otkloniti ili ako određeni rok bezuspješno protekne, sud je dužan rješenjem ukinuti radnje provedene u postupku ako su zahvaćene tim nedostacima i odbaciti tužbu ako su nedostaci takve prirode da sprječavaju daljnje vođenje parnice. Protiv rješenja kojim se naređuju mjere za otklanjanje nedostataka nije dopuštena žalba, ali bi ona bila dopuštena protiv rješenja o odbacivanju tužbe.

U radu je ukazano na brojne dileme koje se pojavljuju u pravnoj nauci i praksi iz oblasti zakonskog zastupanja i u tom smislu istaknuto više prijedloga *de lege ferenda*.

Literatura

1. BUBIĆ, S. - TRALJIĆ, N., *Roditeljsko i starateljsko pravo*, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2007;
2. BULKA, Z., „Stranke i njihovi zakonski zastupnici u parničnom postupku“, *Hrvatska pravna revija*, god. X, broj 2/2010;
3. CRNIĆ, I. – DIKA, M. – GRBIN, I. – HRVATIN, B. – JELČIĆ, O. – SESSA, Đ. – ŠUMANović, M., *Novote u parničnom postupku*, Organizator, Zagreb, 2003;
4. CRNIĆ, I.: „Parnična sposobnost, zakonski i privremeni zastupnik“, *Informator*, Zagreb, broj 4681/1999;
5. ČIZMIĆ, J., *Komentar Zakona o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine*, Privredna štampa, Sarajevo, 2009;
6. ČIZMIĆ, J., „Privremeni zastupnik u parničnom postupku“, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci* (1991), v. 36, br. 1/2015;
7. ČIZMIĆ, J., HUSEINBEGOVIĆ, A., „Privremeni zastupnik u parničnim postupcima Bosne i Hercegovine“, *Zbornik radova sa četrnaestog međunarodnog savjetovanja „Aktualnosti građanskog i trgovačkog zakonodavstva i pravne prakse“*, Neum, 2016;
8. ČIZMIĆ, J., HUSEINBEGOVIĆ, *Zastupanje u parničnom postupku*, Privredna štampa, Sarajevo;
9. DEMAJO, G. C., „Komentar na Nacrt zakona o parničnom postupku Federacije BiH“, rad objavljen u *Zborniku radova „Nova rješenja u Zakonu o parničnom postupku i Zakonu o ovršnom postupku Federacije BiH“*, Sarajevo, 1998;
10. DIKA, M., *Građansko parnično pravo – stranke, njihovi zastupnici i treći u parničnom postupku*, IV. knjiga, Zagreb, 2008;
11. DIKA, M. – ČIZMIĆ, J., *Komentar Zakona o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine*, OSCE, Sarajevo, 2000;
12. DIKA, M., „Privremeni zastupnik pravne osobe“, *Privreda i pravo*, vol. 32, broj 1-2/1993;
13. KAMHI, S., *Građanski sudski postupak*, Sarajevo, 1961;
14. KEĆA, R., *Građansko procesno pravo*, Beograd, 2010;
15. KULENOVIĆ, Z. – MIKULIĆ, S. – MILIŠIĆ-VELIČKOVIĆ, S. – STANIŠIĆ, J. – VUČINA, D., *Komentari zakona o parničnom postupku u Federaciji Bosne i Hercegovine i Republici Srpskoj*, Savijet/Vijeće Evrope i Evropska komisija, Sarajevo, 2005;
16. POZNIĆ, B., VRAŽALIĆ, M., BAČIĆ, F., *Zakon o parničnom postupku*,

Beograd, 1957;

17. POZNIĆ, B., RAKIĆ-VODINELIĆ, V., *Građansko procesno pravo*, 16. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Beograd, 2010;
18. PRANČIĆ, V., „Privremeni zastupnik u parničnom postupku“, *Hrvatska pravna revija*, Zagreb, god. IV., broj 6/2004;
19. STANKOVIĆ, G., *Građansko procesno pravo, prva sveska, parnično procesno pravo*, Niš, 2010;
20. TRIVA, S. – BELAJEC, V. – DIKA, M., *Građansko parnično procesno pravo*, Zagreb, 1986;
21. UDE, L. - BETETTO, N. - GALIĆ, A. - RIJAVEC, V. - WEDAM LUKIĆ, D. - ZOBEC, J., *Pravdni postopek – zakon s komentarjem*, 1. knjiga, Ljubljana, 2010;
22. ZEČEVIĆ, E., *Komentar Zakona o parničnom postupku*, Sarajevo, 2004;
23. ZUGLIA, S. – TRIVA, S., *Komentar Zakona o parničnom postupku*, Zagreb, 1957.

Alena Huseinbegović, Ph. D., Associate Professor

Faculty of Law of the Dzemal Bijedic University in Mostar

LEGAL REPRESENTATIVES IN A CIVIL PROCEDURE

Abstract: The representatives of the parties are persons acting on behalf and for the account of the parties engaged in civil litigation, directly affecting the represented party. The author analyzes the term and the type of representative in litigation in Bosnia and Herzegovina: a legal representative, a lawyer and a proxy representative, with special attention to the powers of legal representatives (parents who have the duty and the right to represent their juvenile children, guardians representing the persons under guardianship, bankruptcy trustee and temporary agent *de lege lata* and *de lege ferenda*).

Key words: representation of parties, parent, guardian, bankruptcy trustee, temporary agent